

Forside

Eksamensopgave

Semester:	7 Semester - Bachelorprojekt
Modul:	Modul 13
Gruppenr.:	16
Antal anslag:	174.522
Titel:	Fra indsat til udsat
Engelsk titel:	From prisoner to outcast
Dato:	d. 31.12.18
Vejleder:	Peter Vangsgaard

Navn:	Michelle Run Brøndum Jensen		
Studienr.:	20153728	Studentmail:	Mrbj15@student.aau.dk
Navn:	Pia Christin Clausen		
Studienr.:	20156416	Studentmail:	Pclaus15@student.aau.dk
Navn:	Maria Ubbesen Nielsen		
Studienr.:	20154020	Studentmail:	Muni15@student.aau.dk

AALBORG UNIVERSITET
Socialrådgiveruddannelsen

FRA INDSAT TIL UDSAT

Indholdsfortegnelse

Abstract	5
Indledning.....	6
2. Problemfelt	8
2.1 Projekt God Løsladelse	8
2.2 Rapport af Anja Leavens: Fra Afsoner til Borger.....	9
2.3 Ph.d. - afhandling af Anette Olesen: Løsladt og Gældsat.....	9
2.4 Prøveløsladelse	11
2.5 Kriminalforsorgen i Frihed	12
2.5.1 RNR - rehabiliteringsmodel.....	13
2.6 Housing-First	16
2.7 Problemstilling	17
3. Projektets målsætning.....	18
3.1 Problemformulering.....	18
4. Begrebsafklaring	19
5. Afgrænsning.....	20
5.1 Projektets målgruppe	20
6. Metode	22
6.1 Videnskabsteori	22
6.1.1 Hermeneutik	22
6.2 Den kvalitative metode	23
6.2.1 Interviewform	24
6.2.2 Valg af informanter.....	24
6.2.3 Empiriindsamling	25
6.2.4 Ethiske overvejelser	26
6.2.5 Kvalitet	27
6.3 Analysestrategi	28
6.3.1 Abduktiv tilgang	30
7. Teori.....	30
7.1 Erik Allardt	30
7.2 Pierre Bourdieu	33

7.3 Erving Goffman	34
8. Beskrivelse af informanternes selvforståelse	36
9. Analyse	39
9.1 At have.....	39
Fra fængslet til gaden.....	39
Økonomi	40
Beskæftigelse	43
Sundhed.....	44
Muligheden for at arbejde med andre problematikker.....	45
Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet	46
Stigmatisering	47
9.1.1 Delkonklusion.....	48
9.2 At elske	49
Nærmiljø.....	49
Nærtstående relationer	51
Opsøge hjælp hos netværket.....	54
Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet	57
9.2.1 Delkonklusion.....	58
9.3 At være	60
At være en hjemløs løsladt.....	60
Mulighed for udfoldelse.....	64
Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet	68
9.3.1 Delkonklusion.....	70
10. Konklusion	72
11. Handlemuligheder	75
12. Perspektivering	78
13. Litteraturliste	80
14. Retskildefortegnelse.....	83

Abstract

This project is revolved around the topic of recidivism into crime. The motivation for the chosen topic stems from the practical experience of a homeless hostel that is managed by a municipal, wherein it has shown that people who are released on probation without the availability of stable housing conditions and no financial care, causes them to live on the streets, followed by them seeking home at homeless hostels. Probationers seeking shelters often expressed their frustration towards the difficulty of not committing any new crimes after being released on probation.

This project aims to contribute with providing a deeper understanding of a probationer's situation who, upon being released, is going through the challenges that arise due to the aforementioned lack of stable housing conditions and financial care, by answering the problem formulation of this project.

Information gained from background research has led to considerations which can nuance and aid the practical aspects of social work within responsible facilities, such as LS/RNR-tools for evaluating potential risks and needs.

A deeper insight into the target group that consists of probationers and the effect of unstable housing conditions and no financial care on probationers, was gained through qualitative interviews that were conducted at homeless hostels in different municipalities.

This paper concludes that probation without the support of stable housing conditions and financial care can be considered a problem, thus adding to a list of already existing problems. Those problems, in combination with the limited possibilities of covering their needs, can prevent the probationer from making decisions and taking responsibilities for their own life, whereby they are maintained in an existence on the streets.

Indledning

Kriminalforsorgens recidivstatistik fra 2015 viser, at i 2013 afsonede 6702 personer en fængselsdom, hvoraf det var 30 % af de dømte, der faldt tilbage til kriminalitet inden for en toårig periode (Kriminalforsorgen, 2015, s. 13). Ligeledes har kriminalforsorgen i 2018 indgået en flerårsaftale med politikerne, som blandt andet skal sikre færre gengangere i fængslerne. Flerårsaftalen beskriver, hvilke projekter og tiltag der skal gennemføres indtil 2021 (Justitsministeriet, 2018, s. 4). Det kan derfor tyde på, at der fortsat er udfordringer i forebyggelsen af tilbagefald til kriminalitet og dermed behov for udvikling på dette område. Danmarks Statistik fremviser, at sandsynligheden for tilbagefald til kriminalitet er størst direkte efter løsladelsen (Danmarks statistik, 2015, ¶ Hovedtal). Hertil er vi blevet opmærksomme på Anette Olesens ph.d.-afhandling *Løsladt og Gældsat*, som betegner tiden efter løsladelsen som turbulent, hvor de prøveløsladte står i en sårbar position for tilbagefald. Hun karakteriserer flere faktorer ved løsladelsen, som kan have indflydelse på et tilbagefald til kriminalitet (Olesen, A., 2013, s. 212). Ph.d. afhandlingen stemmer overens med de observationer vi har opnået fra praksis, hvor prøveløsladte løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Heraf endte disse prøveløsladte på et forsorgshjem, da de i en periode har opholdt sig på gaden efter løsladelsen. Disse prøveløsladte fortæller, at de i forvejen er i en sårbar situation og derfor har svært ved at afholde sig fra de kriminelle miljøer, som de har været en del af inden fængselsopholdet.

Et socialt problem kan defineres ud fra Bundesens definition: *"Det er en observeret uønsket social situation, som der er en udbredt opfattelse af, at der bør gøres noget ved gennem kollektiv handling"* (Nissen, M. A., 2010, s. 76). Kendetegnet for socialt arbejde og socialrådgivning er, at det retter sig imod sociale problemer. Kriminalitet og dermed tilbagefald til kriminalitet kan anses for et socialt problem, da det kan karakteriseres ved at det er en observeret situation, som ikke stemmer overens med de herskende normer og værdier i samfundet. Ligeledes kan kriminalitet medføre store økonomiske og menneskelige omkostninger for samfundet, hvorfor der er en udbredt opfattelse af, at der bør gøres noget gennem kollektiv handling (Tranæs, T. & Geerdsen, L. P., 2008, s. 17). De indsatte er socialt udsatte, som ofte står overfor flere komplekse problemstillinger, som de ikke kan løse på egen hånd. De har derfor brug for samfundets håndholdte hjælp, for at kunne leve et liv uden kriminalitet. Socialrådgiveren kan ses som et afgørende led i udførelsen af samfundets hjælp, idet de har til opgave at støtte og hjælpe udsatte

borgere med sociale problemer. På baggrund af dette finder vi det nødvendigt at der undersøges og udvikles på problemstillingen *tilbagefald til kriminalitet*.

Det er de tilsynsførende socialrådgivere i Kriminalforsorgen i Friheden, som har til opgave, at støtte og motivere de prøveløsladte til at leve et liv uden kriminalitet efter løsladelsen. Idet vi igennem vores praksiserfaring har oplevet, at der i tilsynsarbejdet er en ensidig prioritering på de prøveløsladtes adfærdsmæssige problematikker fremfor at støtte dem i at komme ud af hjemløsheden, har vi været interesseret i at undersøge de redskaber og metoder tilsynet arbejder ud fra. Ligeledes om der er behov for ny viden i tilsynsarbejdet med de prøveløsladte der løslades til ustabile forhold, således et tilbagefald til kriminalitet kan mindskes.

På baggrund af ovenstående er det valgt, at rette projektets fokus på tiden direkte efter løsladelsen, samt på tilbagefald til kriminalitet. Projektet skal bidrage med viden, der kan nuancere og supplere det sociale arbejdes praksis i tilsynsarbejdet, således de prøveløsladtes forudsætninger kan forbedres for ikke at falde tilbage til kriminalitet.

2. Problemfelt

2.1 Projekt God Løsladelse

Dette projekt er blandt andet inspireret af Projekt God Løsladelse, som var et treårigt metodeudviklingsprojekt af Socialstyrelsen fra 2006-2009. Grundlaget for projektet var, at systemerne, som har ansvaret for opgaveløsningen om en god løsladelse, lukkede sig om sig selv i stedet for at optimere samarbejdet om den fælles opgave. Projektets formål var derfor, at rette fokus på koordineringen og samarbejdet mellem kommunerne og kriminalforsorgen, hvoraf målet var at udvikle, afprøve, optimere og formidle metoder i sagsbehandlingen ved overgangen fra fængsel til frihed (Socialstyrelsen, 2009, s. 20 og 21).

Der er i forbindelse med Projektet blevet udarbejdet en metode, som skal ses som en køreplan i den omfattende sagsbehandling, der skal foregå på tværs af instanser, fra en borger bliver indsat i fængslet, til denne løslades igen. Køreplanen beskriver 12 opgaver eller aktiviteter, der trin for trin angiver hvilken myndighed, der har hvilken opgave. Denne køreplan anvendes fortsat i praksis, hvor den skal være med til at forebygge et tilbagefald til kriminalitet og sikre borgerens rettigheder. Der er således tale om at sikre, at borgeren får sin lovhjemlede støtte til at få en bolig, et job, et forsørgelsesgrundlag osv. (Socialstyrelsen, 2009, s. 5).

Den gode løsladelse blev gennem projektet indrammet, defineret og der er kommet et særligt fokus på løsladelsen, herunder hvem der har ansvaret og for hvilke opgaver. På trods af det store fokus på forbedring af koordineringen og samarbejdet mellem fængslet, kommunerne og kriminalforsorgen ses der fortsat løsladte, som bliver løsladt til gaden. John Hatting, som er formand for Kriminalforsorgsforeningen, påpeger, at tal fra 2015 viser, at 40 procent af de prøveløsladte boede midlertidigt hos en bekendt. I praksis er de hjemløse eller lige på kanten af hjemløshed (Hatting, J., 2017).

I Projekt God Løsladelse beskrives der flere gange, at boligen og forsørgelsesgrundlaget er væsentlige elementer, som skal koordineres i samarbejdet, således det er på plads inden løsladelsen. Projektets hovedfokus ligger på samarbejdet mellem myndighederne og dennes betydning for en vellykket rehabilitering og mindskning af tilbagefald til kriminalitet. Projektet har dog ikke et borgerrettet perspektiv på, hvilke problematikker den løsladte står overfor, når koordinering og samarbejdet fejler og den løsladte løslades til gaden, herunder hvilken betydning

dette har for et tilbagefald til kriminalitet. Vi er i den forbindelse blevet interesseret i, at rette fokus på tiden efter løsladelsen på de indsatte som har oplevet at blive løsladt til gaden.

2.2 Rapport af Anja Leavens: Fra Afsoner til Borger

Anja Leavens er psykolog og har arbejdet med indsatte gennem mange år, hvor hun har undersøgt og udarbejdet en rapport om de konsekvenser, der kan følge af en afsoning. Leavens primære fokus i rapporten er på de sociale og psykiske konsekvenser, som kan skyldes en indsættelse i et fængsel og afskæring fra samfundet. Ifølge Leavens er fængslet og samfundet uden for fængslet to vidt forskellige verdener, hvilket medfører, at den indsatte skal omstille sig ved løsladelsen og skal aflære fængslets kodeks og ligeledes genindlære samfundets (Leavens, A., 2009, s. 9).

Leavens rapport beskriver, at det ofte ses at afsoningen kan medføre, at de indsatte oplever en hjælpeløshed og mindreværd, som kan bevirke psykiske konsekvenser efter løsladelsen. Dette kan betyde, at den løsladte har mistet troen på egne evner, til at kunne etablere et normalt liv uden kriminalitet. I fængslet bliver de indsatte mødt med en negativ tilgang, som er præget af mistillid og manglende involvering i deres egen situation, hvilket kan have betydning for de indsatte tilgang til personalet og til systemet uden for fængslet. Denne negative tilgang kan medvirke til, at de indsatte kan have mistillid til, at de kan få den nødvendige hjælp af det offentlige system, til at kunne etablere et normalt liv efter afsoningen (Leavens, A., 2009, s. 8).

Leavens mener, at almindelige daglige gøremål kan være en udfordring, når de indsatte bliver løsladt, idet fængselskulturens begrænsede monotone hverdag, kan medføre at deres beslutningsprocesser, hukommelse og evnen til at have flere igangværende opgaver, bliver nedsat markant. Det betyder, at de indsatte hurtigt kan opleve sig overvældet, stresset og presset, hvorfor Leavens mener, at den indsatte over en længere tilvænnning kan påtage sig mere ansvar og flere opgaver (Leavens, A., 2009, s. 12).

2.3 Ph.d. - afhandling af Anette Olesen: Løsladt og Gældsæt

Grundlaget for Anette Olesens ph.d. -afhandling *Løsladt og Gældsæt* er, at der på trods af en stor praktisk-politisk opmærksomhed på en god løsladelse, er begrænset fokus på løsladtes livsbetingelser (Olesen, A., 2013, s. 359).

Olesen har gennem sin ph.d.- afhandling forsøgt at opnå større viden om løsladtes livsbetingelser, der kendetegner løsladelsesprocessen ud fra flergangsdømtes sociale position. Der påpeges, at løsladte har flere komplekse problemstillinger, såsom manglende uddannelse, arbejde, bolig og økonomisk sårbarhed (Olesen, A., 2013, s. 359). Ud fra afhandlingen fremgår det, at nogle prøveløsladte løslades til forskellige væresteder, campingpladser eller til venner og bekendte. De prøveløsladte angiver endvidere fiktive adresser for at blive prøveløsladt. Olesen beskriver disse boligforhold, som værende ustabile og ser det som en hæmmende faktor for at de prøveløsladte kan (re)integrere sig. Olesen fremhæver i sin konklusion, at nogle løsladte bliver løsladt til et økonomisk pres, grundet gæld og intet forsørgelsesgrundlag, hvilket indsnævrer de løsladtes handlemuligheder (Olesen, A., 2013, s. 195 og 368).

Olesen beskriver, at prøveløsladte oplever tiden lige efter løsladelsen som turbulente, hvor de blandt andet stilles over for mange krav fra tilsynet i KiF (Olesen, A., 2013, s. 212). De prøveløsladte skal overholde vilkår om tilsyn i prøvetiden, hvilket varetages af KiF gennem tilsynssamtaler. Tilsynets krav kan have forskellige indvirkninger på de prøveløsladte, afhængig af hvilke livsbetingelser de er underlagt (Olesen, A., 2013, s. 206 og 207). Flere prøveløsladte i Olesens undersøgelse er frustreret over tilsynsforløbet og betegner dette for spildtid, da tilsynet opleves som ustruktureret og usammenhængende. En generel oplevelse er, at de prøveløsladte i tilsynet ikke får den støtte de har behov for og efterspørger (Olesen, A., 2013, s. 213 og 214).

Ph.d.- afhandlingens hovedfokus er, at de indsatte løslades til en stor gæld, samt hvordan de løsladte prøver at komme omkring systemet, grundet de økonomiske udfordringer, for at opnå størst mulig økonomisk udbytte. I ph.d.- afhandlingen belyses, at størstedelen af de interviewede løsladte har oplevet at blive løsladt til ustabile boligforhold og en engangshjælp (Olesen, A., 2013, s. 359). Olesen undersøger dog ikke nærmere, hvilken betydning det har for de løsladte at blive løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag.

Ovenstående afsnit har udløst en interesse for, at rette projektets fokus på prøveløsladte, da de oplever problemstillinger forbundet med tilsynets indsats, som blandt andet at de ikke får den støtte, som de efterspørger i tilsynssamtalerne. Ligeledes er dette fokus valgt, fordi en statistik fra 2009 fremviser, at prøveløsladte har det største tilbagefald til kriminalitet ud fra den samlede gruppe af dømte. Det var hele 36,8% af de prøveløsladte der havde et tilbagefald til kriminalitet (Sabber, P., 2013). Vi ønsker at få en dybere forståelse af betydningen af at nogle prøveløsladte

løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Olesen tillægger ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved løsladelsen betydning i forhold til et tilbagefald til kriminalitet. Hun giver dog ingen nærmere begrundelse for, hvorfor og hvordan det har betydning for et tilbagefald, hvorfor vi ønsker at rette fokus på dette. Idet de prøveløsladte oplever tilsynets indsats som værende utilstrækkeligt, finder vi det interessant at undersøge, hvilke redskaber tilsynet anvender til vurdering af den prøveløsladtes behov for hjælp, for at kunne støtte dem til et liv uden kriminalitet.

For at opnå en større forståelse for prøveløsladte og de problematikker, som kan opstå i forbindelse med løsladelsen, vælges det at redegøre for prøveløsladelse, samt tilsynet i KiF.

2.4 Prøveløsladelse

Der vil i dette afsnit redegøres for krav og vilkårene for en løsladelse på prøve, samt en praksisbeskrivelse af nogle problematikker, som kan opstå ved en prøveløsladelse. Den indsatte har mulighed for at blive løsladt på prøve, når halvdelen af fængselsstraffen er udstået, såfremt de under afsoningen har gjort en særlig indsats for at undgå ny kriminalitet eller hvis den indsattes forhold taler for en løsladelse (STRFL § 40a stk. 1 nr. 1-2). Indsatte kan blive løsladt på prøve, når to tredjedele af deres straf er afsonet, dog kun, hvis straffen er på mindst 2 måneder (STRFL § 38 stk. 1).

Det er Direktoratet for kriminalforsorgen, der afgør, om den indsatte bliver prøveløsladt. Skønnes det, at der er fare for, at den indsatte vil begå ny kriminalitet, kan en prøveløsladelse afvises (Kriminalforsorgen, u.å. a). Ved prøveløsladelsen skal der være styr på basale forhold, såsom passende ophold, arbejde eller andet underhold (STRFL § 38 stk. 4). Problematikken er, at mange der får muligheden for en prøveløsladelse, er desperate for at komme ud, men de har ingen bolig at blive løsladt til. For at de alligevel kan prøveløslades, vælger nogle at angive fiktive adresser, hvorfor de reelt er hjemløse ved løsladelsen (Sabber, P., 2013). En undersøgelse fra kriminalforsorgen i 2014 kortlægger boligsituationen for prøveløsladte i perioden marts til oktober, hvoraf 326 personer blev sat på gaden, hvilket svarer til 38 procent af alle, der blev prøveløsladt. Undersøgelsen viser, at de fleste af disse prøveløsladte overnatter på en sofa, et midlertidigt ophold hos en bekendt eller et familiemedlem eller et forsorghjem/herberg (Jørgensen, K. N., 2015, s. 15).

Et underhold betragtes som penge eller understøttelse til livsfornødenhederne, såsom kontanthjælp. På trods af lovkravet om, at der skal være styr på arbejde eller andet underhold inden en prøveløsladelse, oplever de prøveløsladte ofte, at kontanthjælpen ikke er søgt og bevilget inden løsladelsen. Derfor står de med få økonomiske midler ved løsladelsesdatoen. De prøveløsladte står derfor uden forsørgelsesgrundlag og alene med ansvaret for at ansøge og indhente de fornødne dokumentationskrav til at kunne få kontanthjælp. Ved løsladelsen får de ofte en enkeltydelse, som de skal klare sig for, indtil kontanthjælpen er bevilget og udbetalt. Sagsbehandlingstiden kan vare en måned eller mere, hvorfor det kan ende med, at pengene er opbrugt inden udbetalingen af kontanthjælpen og de kan derfor stå uden penge til anskaffelse af det helt basale for at overleve (Sabber, P., 2013).

Kriminalforsorgen mener, at fordelene ved en prøveløsladelse til dels er, at tilsynet i KiF kan støtte og kontrollere den prøveløsladte efter løsladelsen, samt at tanken om at skulle afsone det resterende af sin straf kan motivere den prøveløsladte til ikke at begå ny kriminalitet (Kriminalforsorgen, u.å. a). Dog viser, som tidligere nævnt, en statistik fra 2009 at prøveløsladte har den største tilbagefaldsprocent til kriminalitet, hvorfor der kan stilles spørgsmålstegn ved om tilsynsindsatsen har den ønskede effekt om at afholde prøveløsladte fra ny kriminalitet.

I nedenstående afsnit vil der følge en beskrivelse af tilsynet i KiF, herunder deres vurderingsredskab til vurdering af tilsynsindsatsen. Vi finder dette relevant, da tilsynet i KiF har ansvaret for de prøveløsladte, når de løslades fra fængslet.

2.5 Kriminalforsorgen i Frihed

Et krav for prøveløsladelse er, at der føres tilsyn fra KiF under prøvetidsperioden. Der kan fastsættes særlige vilkår for tilsynet, f.eks. at de prøveløsladte overholder særlige bestemmelser vedrørende opholdssted, uddannelse eller lignende. Hvis den prøveløsladte ikke overholder de almindelige og eventuelt fastsatte særvilkår for tilsynet kan dette resultere i, at straffen skal afsones i fængslet (STRFL § 57).

I tilsynsperioden skal de prøveløsladte samarbejde med den tilsynsførende socialrådgiver. Senest en uge efter prøveløsladelsen skal der foreligge et møde mellem den tilsynsførende socialrådgiver og den prøveløsladte (BEK. 1013 af 9/8 2017, §2 stk. 1). Den tilsynsførende socialrådgiver

udarbejder en vurdering af den løsladtes behov, som er afgørende for, hvor ofte der skal afholdes opfølgingsmøder, dog kan det hyppigste være hver 14 dag. Et tilsyn betyder både at støtte den prøveløsladte, samt kontrollere, at han/hun overholder tilsynets betingelser. Den tilsynsførende socialrådgiver skal facilitere forandring og hjælpe den prøveløsladte sikkert videre til et liv uden kriminalitet. Den hjælp og støtte tilsynet tilbyder er rådgivning, dog kan den tilsynsførende ikke give økonomisk støtte, hertil skal den prøveløsladte henvende sig til kommunen (Kriminalforsorgen, u.å. b). Endvidere er det ikke KiF's ansvar at finde en bolig til borgere der står og mangler akut en bolig, men derimod et kommunalt ansvar (Aalborg Kommune, u.å., ¶ Akut Bolignød).

Ved tilsynets begyndelse udarbejder den tilsynsførende socialrådgiver i samarbejde med den prøveløsladte, en risiko- og behovsvurdering i forhold til at vurdere risikoen for at den prøveløsladte falder tilbage til kriminalitet og heraf, hvilke områder der skal fokuseres på for at undgå dette. Denne risiko- og behovsvurdering anvendes til at bestemme, hvor ofte de prøveløsladte skal møde til tilsynssamtaler, samt indholdet i samtalerne (Kriminalforsorgen, u.å. b).

I det efterfølgende afsnit vil der redegøres for de metoder og redskaber, som tilsynet anvender til vurdering af den prøveløsladtes behov og omfang for støtte for at sikre en god rehabilitering.

2.5.1 RNR - rehabiliteringsmodel

I 2013 implementerede tilsynet i KiF en kriminalpræventiv rehabiliteringsmodel kaldt RNR. Modellen anvendes til vurdering af den prøveløsladtes risiko for tilbagefald til kriminalitet, samt omfanget af behovet for støtte. RNR er en forkortelse for *Risk- Need- Responsivity*¹, som tillægger et større fokus på individuelle psykologiske faktorer og dermed tillægges den indsattes adfærd den største værdi. *Risk- Need- Responsivity* er de principper RNR bygger på, og beskriver hvordan en effektiv rehabiliterende indsats skal tilrettelægges. Den prøveløsladtes risikoniveau skal være afgørende for intensiteten af den rehabiliterende indsats, hvorfor de fleste ressourcer skal anvendes på den rehabiliterende indsats over for prøveløsladte, der er i høj risiko for tilbagefald til kriminalitet (Kriminalforsorgen, 2011, s. 27 og 29). På baggrund af RNR har kriminalforsorgen

¹ Dansk oversættelse: Risiko- Behov - Responsivitet

udarbejdet en samtalemodel kaldet MOSAIK². Denne samtalemodel anvendes i tilsynsindsatsen og er baseret på kognitive adfærds strategier og teknikker, hvor der skal arbejdes med den prøveløsladtes tænkning, således den prøveløsladte bliver mere prosocial i handling og tænkning (Kriminalforsorgen, 2017, s. 13).

Ligeledes tilsiger RNR modellen, at tilbagefald til kriminalitet udelukkende kan reduceres, hvis vurderingen og indsatsen rettes mod kriminogene risikofaktorer og behovsområder, idet disse har størst sandsynlighed for at påvirke den kriminelle adfærd (Kriminalforsorgen, 2011, s. 30 og 33). De kriminogene risikofaktorer er relateret til kriminel adfærd, hvorimod ikke- kriminogene risikofaktorer har lidt eller ingen sammenhæng til kriminalitet (Kriminalforsorgen, 2017, s. 10).

Til vurdering af den prøveløsladtes risiko og behov og dermed intensiteten af indsatsen, anvender kriminalforsorgen vurderingsredskabet LS/RNR (*Level of Service- Risk, Need, Responsivity*)³. LS/RNR er opdelt i 8 sektioner, som visualiserer den hierarkiske værdi i vurderingen og i det senere tilsynsarbejde; herved tillægges sektion 1 den største værdi. Sektion 1 afdækker de væsentlige kriminogene faktorer og er formuleret i 8 centrale risiko- og behovsfaktorer som lyder:

1. *baggrund med antisocial adfærd (tidligere kriminalitet)*
2. *antisocialt personlighedsmønster*
3. *prokriminelle attituder og værdier*
4. *antisocialt netværk*
5. *problemer i familie og/eller i parforhold*
6. *problemer med skole og/eller arbejde*
7. *ingen ikke-kriminelle fritidsinteresser*
8. *misbrug*

(Kriminalforsorgen, 2017, s. 11).

Sektion 2 omhandler personlige forhold, som eksempelvis aggressiv eller seksuelt krænkende adfærd og i sektion 3 beskrives, den erfaring man har fået med den indsatte fra tidligere eller nuværende afsoning, herunder antal disciplinærsager. Sektion 4 tager afsæt i den indsatte sociale forhold (ikke- kriminogene faktorer), som økonomi og bolig, samt fysisk og psykisk helbred og i

² Motiverende samtaleintervention i Kriminalforsorgen

³ Dansk oversættelse: Serviceniveau- Risiko, Behov, Responsivitet

sektion 5 fremgår en overvejelse om den indsattes modtagelighed. Herefter udregnes i sektion 6 en samlet risiko- og behovscore på baggrund af de anførte oplysninger i sektionerne 1-5. Dette resulterer i en risiko- og behovsprofil som ligger i sektion 7, hvorefter der i sektion 8 tages beslutning om indsatsen (Kriminalforsorgen, 2017, s. 12).

En rapport fra kriminalforsorgen i 2017, omhandlende erfaringer med implementeringen af RNR modellen, fremhæver, at områder som økonomi og sociale forhold er blevet mindre betydningsfulde i afdækning af den prøveløsladtes risiko for tilbagefald til kriminalitet, samt i det efterfølgende rehabiliteringsarbejde (Kriminalforsorgen, 2017, s. 37). I indsatsen rettes der ikke fokus mod ikke- kriminogene faktorer, dog kan en kortvarig fokusering være muligt, hvis dette kan være med til at styrke den indsattes motivation og relation til socialrådgiveren (Kragelund, A., 2016, s. 11). Desuden viser rapporten, at flere socialrådgivere i undersøgelsen oplever, at risikofaktorerne i RNR modellen gengiver et for snævert billede af den indsattes problemstillinger (Kriminalforsorgen, 2017, s. 37).

Det har givet os anledning til en undren over hvilken betydning de sociale forhold, såsom bolig og forsørgelsesgrundlag, har på den prøveløsladte, og herunder om det er muligt at nedprioritere fokus på disse i det rehabiliterende arbejde. Der kan reflekteres over, om socialrådgiverne i tilsynet tager udgangspunkt i borgerens nuværende situation og møder borgeren hvor han/hun er, hvis de sociale behov nedprioriteres i risiko- og behovsvurderingen og det rehabiliterende arbejde. Hertil undrer det os, om socialrådgiverne i tilsynet kan leve op til helhedsprincippet, idet de sociale forhold nedprioriteres indsatsen og de prøveløsladte oplever, at tilsynsarbejdet er usammenhængende og ikke giver den støtte den prøveløsladte efterspørger. Som kommende socialrådgivere er vi bevidste om vigtigheden i at arbejde helhedsorienteret i vurderingen og udførelsen af det sociale arbejde, således vi kan opnå en dybere forståelse af borgerens situation, for at kunne forebygge og afhjælpe borgerens problematikker (Hutchinson, G. S. & Olstedal, S., 2014, s. 18).

2.6 Housing-First

På baggrund af RNR-modellen blev vi interesseret i, at undersøge nærmere hvilken betydning boligforholdene har ved løsladelsen, da RNR-modellen, som tidligere nævnt, nedprioriterer de sociale forhold i det rehabiliterende arbejde. Heraf blev vi bevidste om Housing-First-princippet, som fremhæver boligens relevans og som er beskrevet nedenfor.

Regeringens Hjemløsestrategi var et satspuljeprojekt fra 2009-2013, som skulle være med til at nedbringe hjemløsheden i Danmark. Det overordnede princip i den danske hjemløsestrategi er *Housing First-princippet*. Housing-First bygger på en forståelse af at en stabilisering af boligsituationen ses som en forudsætning for en forbedring af borgerens livssituation og livskvalitet. Ét af princippet værdigrundlag er *boligen som en basal menneskerettighed*. Her menes der, at en stabil og sikker boligsituation er vigtigt, for at borgeren kan føle et element af sikkerhed i en ofte ustabil tilværelse. Endvidere bygger Housing First-princippet på en opfattelse af, at en stabil boligsituation kan være en forudsætning, for at borgeren har mulighed for at fokusere på andre aspekter i sit liv, fx forhold omkring kriminalitet, socialt netværk og misbrug mv. Det kan derfor være en nødvendighed at opnå en normalisering af sine leveforhold, herunder boligforholdet, for at kunne arbejde med andre problemstillinger (Socialstyrelsen, 2014, s. 4).

Ud fra Housing First-princippet vurderes boligen for at være en vigtig del, for at borgeren kan skabe en bedre livssituation, samt at de bedre kan arbejde med andre sociale problematikker, såsom kriminalitet.

2.7 Problemstilling

Ovenstående problematikker og empiriske materiale viser, at der på trods af et stort fokus på en god løsladelse, fortsat er en høj tilbagefaldsprocent blandt prøveløsladte, samt at der fortsat prøveløslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Leavens rapport fremhæver, at det er en udfordrende proces for de løsladte at integrere sig i samfundet efter et endt fængselsophold grundet de forskellige kodekser i fængslet og i samfundet. Det kan derfor forestilles, at ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag yderligere kan vanskeliggøre deres muligheder for at blive (re)integreret i samfundet. Både Projekt God Løsladelse og ph.d.-afhandlingen *Løsladt og Gældsat* tillægger stabile boligforhold og de økonomiske forhold en høj værdi i reducere af tilbagefald til kriminalitet. Endvidere understreger Housing-First princippet, at stabile boligforhold er et væsentligt element, for at borgeren kan arbejde med andre aspekter i sit liv, herunder forhold som kan være med til at undgå et tilbagefald til kriminalitet. Dette står i modsætning til kriminalforsorgens prioritering i vurderingsredskabet LS/RNR, som tillægger kriminogene risiko- og behovsfaktorer den største værdi i mindskning af et tilbagefald. Dette betyder, at sociale forhold, såsom bolig og forsørgelse ikke er et fokuspunkt i tilsynets rehabiliterende arbejde.

Ovenstående problemstilling har skabt en interesse for at undersøge den prøveløsladtes livssituation, når denne løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, herunder hvordan det kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet. Idet tilsynet har til opgave at støtte den prøveløsladte til et liv uden kriminalitet, finder vi det interessant, at bidrage med ny viden der kan supplere til den tilsynsførende socialrådgivers arbejde med vurderingsredskabet LS/RNR. Dette begrundes med en forforståelse om, at en prioritering af de kriminogene faktorer frem for de ikke-kriminogene faktorer i vurderingsredskabet har betydning for, om de prøveløsladte bliver mødt i deres efterspurgte behov, for at kunne leve et liv uden kriminalitet.

Dette har ledt os videre til projektets målsætning, som udfoldes i nedenstående afsnit.

3. Projektets målsætning

Projektets målsætning har følgende ordlyd:

Projektet skal bidrage med ny viden om den prøveløsladtes livssituation, når denne løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Den viden vi fremskaffer kan føre til overvejelser, som kan nuancere og supplere til det sociale arbejdes praksis i tilsynet herunder det anvendte LS/RNR redskab.

For at nå frem til denne målsætning mener vi, at det kræver en dybere forståelse af betydningen af at nogle prøveløsladte løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, herunder hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet. Målsætningen vil blive opfyldt under afsnittet *Handlemuligheder*, hvor der vil reflekteres over den fremskaffede viden om boligens og forsørgelsesgrundlagets betydning for de prøveløsladte. På baggrund af ovenstående målsætning er der udarbejdet følgende problemformulering:

3.1 Problemformulering

“Hvilken betydning kan det have for de indsatte, at de prøveløslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag og hvordan kan dette påvirke et tilbagefald til kriminalitet?”

Underspørgsmål:

- Hvilken betydning oplever den prøveløsladte og socialrådgiveren fra KiF, at ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag har på de prøveløsladtes livssituation og opleves det, at det har påvirket til et tilbagefald til kriminalitet?
- Hvilken betydning kan det have for de prøveløsladte, at de prøveløslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag?
- Hvad vil det sige at have ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag efter et endt fængselsophold?
- Hvordan kan en prøveløsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag påvirke et tilbagefald til kriminalitet?

4. Begrebsafklaring

Vi vil i dette afsnit definere og afklare de mest anvendte begreber, der indgår i projektet. En definition af de brugte begreber skal bidrage til, at læseren får den rette forståelse af ordet.

Prøveløsladelse til ustabile boligforhold: det er en prøveløsladelse til fiktive adresser, hvor den prøveløsladte ender på gaden.

Hjemløshed: Personer kan betegnes som hjemløse, hvis de ikke disponerer over egen (ejet eller lejet) bolig eller værelse, men som er henvist til midlertidige boalternativer, eller som bor midlertidigt og uden kontrakt hos slægtninge, venner eller bekendte. Som hjemløse regnes også personer uden et opholdssted den kommende nat (Socialstyrelsen, 2018).

Indsatte: Her refereres til personer der afsoner eller har afsonet en fængselsstraf.

De prøveløsladte: Der refereres til personer som har fået tilladelse til en løsladelse på prøve.

Intet forsørgelsesgrundlag: Det kan betegnes for mangel på økonomiske midler, hvor der ikke er bevilliget offentlig forsørgelse. Hertil karakteriseres en enkeltydelse for intet forsørgelsesgrundlag.

KiF: Det er kriminalforsorgens tilsynsafdeling kaldet Kriminalforsorgen i Friheden. Tilsynsafdelingen har ansvaret for tilsyn og kontakt med Kriminalforsorgens prøveløsladte.

Kriminogene behov: Er en dynamisk risikofaktor fx. aggressiv adfærd, som kan øge sandsynligheden for kriminalitet. Noget der er dynamisk kan øges eller reduceres (Kriminalforsorgen, 2017, s. 10).

Ikke- kriminogene behov: Det er faktorer som vurderes for at have lidt eller ingen sammenhæng til kriminalitet, herunder boligforhold og økonomiske forhold.

Prokriminell adfærd: En person med en prokriminell adfærd ser fordele i at begå kriminalitet og har en adfærd der strider imod samfundsnormerne.

Prosocial adfærd: Er en positiv, konstruktiv og hjælpsom adfærd, hvilket er det modsatte af antisocial adfærd.

5. Afgrænsning

5.1 Projektets målgruppe

Projektets målgruppe er: *Tidligere indsatte over 30 år, der har oplevet at blive prøveløsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag og som er vendt tilbage til kriminalitet.*

Målgruppen skal have afsonet en ubetinget fængselsdom i mere end 60 dage, da dette er et kriterie for, at blive prøveløsladt og få tilsyn fra kriminalforsorgen (Kriminalforsorgen, u.å. a).

Denne målgruppe er valgt, da vi har et ønske om at undersøge boligsituationens og forsørgelsesgrundlagets betydning for prøveløsladte i tiden efter løsladelsen, herunder hvordan det påvirker deres muligheder for at leve et liv uden kriminalitet. Der vælges ikke at afgrænse karakteren af lovovertrædelsen, som den indsatte blev straffet for, da det anses for ikke at have en indvirkning på betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved prøveløsladelsen.

Målgruppen er afgrænset til prøveløsladte over 30 år, da vi har en formodning om, at personer over 30 år har en større livserfaring, hvorfor det kan antages, at disse personer har større erfaring med at leve i stabile boligforhold med forsørgelsesgrundlag, samt med at leve i ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Denne målgruppe kan derfor have lettere ved at sammenligne disse leveforhold og heraf tillægge boligen og forsørgelsen en betydning.

Det kan formodes, at ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved løsladelsen har den samme betydning for prøveløsladte og løsladte der har afsonet hele deres straf. En forskel mellem prøveløsladte og løsladte er, at den løsladte ikke tildeles hjælp og støtte af kriminalforsorgens tilsynsafdeling efter løsladelsen. Desuden er de ikke underlagt samme love og krav, hvorfor der er valgt at afgrænse målgruppen yderligere. Ovenstående har gjort, at vi har valgt, at afgrænse målgruppen til prøveløsladte, ligeledes er det, som tidligere beskrevet, de prøveløsladte der har den størst tilbagefaldsprocent set ud fra alle dømte.

Vi er i projektet opmærksom på, at vores målgruppe har individuelle faktorer, som kan være afgørende for, om de falder tilbage til kriminalitet, uanset om de er løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Individets muligheder, for at leve et liv uden kriminalitet, er derfor afhængig af individuelle ressourcer, sociale og helbredsmæssige forhold mv. (Socialstyrelsen, 2009, s. 23). De omtalte individuelle faktorer kan blandt andet være et misbrug eller en psykisk sygdom, som kan have indvirkning på eller være udløseren til eventuel ny begået kriminalitet. For

at kunne undersøge betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved prøveløsladelsen, fravælges prøveløsladte med et misbrug og psykisk sygdom. Vi er dog opmærksomme på, at individets baggrund er en væsentlig faktor i forhold til dens muligheder efter prøveløsladelsen og derfor tænkes de individuelle faktorer ind i konteksten.

Vi er i projektet bevidste om, at samarbejdet og koordineringen mellem kriminalforsorgen og kommunerne har en væsentlig betydning for, om den indsatte løslades til gaden. Det tværsektorielle samarbejde vil dog ikke være et fokuspunkt i dette projekt, da vi er interesseret i betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved løsladelsen, frem for løsladelses processen. Ligeledes er vi bevidste om, at de prøveløsladte kan løslades til en stor gæld, som kan være en konsekvens af sagsomkostningerne. Den store gæld kan betyde, at den løsladte føler et stort økonomisk pres, som kan føre til, at den løsladte begår ny kriminalitet, for at kunne afdrage sin gæld. Gælden er et gennemgående tema i Annette Olesens ph.d.-afhandling, hvor hun belyser, hvilken betydning og påvirkning gælden har på de løsladte, hvorfor vi ikke er interesseret i at undersøge dette nærmere.

6. Metode

6.1 Videnskabsteori

6.1.1 Hermeneutik

Vi har valgt at anlægge et hermeneutisk videnskabsteoretisk perspektiv i besvarelse af projektets problemformulering. Hermeneutik betyder fortolkning og kriteriet for gyldig viden er forståelse. Hermeneutikken hævder, at viden opstår i et samspil mellem forskerens fordomme og de nye erfaringer der indhentes fra menneskers erfaringsverden. Dette sker ved, at vi studerer informanternes handlinger, opfattelser og værdier og heraf tolker og analyserer vores fund ud fra den opnåede viden, teoretiske indsigt og forforståelse. Hermeneutikken, som fortolkningsmetode, er optaget af menneskets subjektive erfaringer og fortællinger, dog er det en vigtig pointe, at der altid foreligger en forforståelse, som har indflydelse på, hvad der undersøges (Guldager, J., 2015, s. 119-120). For at udvide vores forståelseshorisont, vil vi anvende empirien i samspil med de valgte teorier og forsøge at holde vores forforståelse for øje, således analysen bliver så objektiv som muligt.

Begrebet *den hermeneutiske cirkel* er central i hermeneutikken og er med til at give helhed i forståelsen af informanternes fortælling. I vores analyse vil vi, ved hjælp af *den hermeneutiske cirkel*, fortolke de meninger, der kan ligge bagved informanternes udsagn. Det er derfor nødvendigt, at vi møder informanterne med åbenhed og indlevelse, således vi kan nå frem til en ny forståelse. I vores analyse vil *den hermeneutiske cirkel* anvendes til at skabe en proces mellem del og helhed, hvor vores samlede forståelse hele tiden udvikler sig videre fra vores forforståelse til en dybere og mere kompleks forståelse (Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup I. & Rasmussen, S., 2018, s. 46).

Ud fra en hermeneutisk tankegang er det ikke muligt, at være fuldstændig objektiv i undersøgelsen, da vi allerede har dannet os en forforståelse ud fra den præsenterede empiri i problemfeltet, vores teoretiske viden, uddannelse, erfaringer mv. (Guldager, J., 2015, s. 118). Vi vil, som tidligere nævnt, gøre os bevidste om vores forforståelse af emnet, således vi ikke tager stilling til godt og ondt, rigtigt og forkert, men derimod er så objektiv som muligt. Ved at vi gør os selv bevidste om vores forforståelse, har vi mulighed for at bringe denne i spil under interviewet og analysen for at kunne udforske, udfordre og udvide vores forforståelse.

6.2 Den kvalitative metode

Vi har valgt at benytte en kvalitativ metode til indsamling af empiri, idet en af de hermeneutiske grundtanker forudsætter at vi sætter vores fordomme i spil, således vi er åbne for at ændre vores forforståelse. En kvalitativ tilgang er valgt, da det kan skabe rum for at søge ny viden, der ligger ud over vores forforståelse. I vores interviews får informanterne mulighed for at udtrykke sig, samt åbne op for nye temaer, som kan forekomme under interviewene, hvorigennem der kan opnås en forståelse af informanternes subjektive oplevelser (Ingemann et al., 2018, s. 35 og 44).

Idet vi anvender en hermeneutisk tilgang, rettes der fokus på indlevelse i informanternes tænkning i de kvalitative interviews, for at opnå deres oplevelser til besvarelse af vores problemformulering. Hertil er det valgt at afholde individuelle interviews frem for fokusgruppe interviews, idet det kan give en dybere forståelse af informanternes syn, erfaringer og oplevelser, samt vil informanterne ikke kunne favorisere hinandens svar. Forståelsen af informanternes opfattelser, meninger og intentioner sikres, ved at vi gengiver deres udsagn, således der opnås en dækkende forståelse af hvad der er på spil (Ingemann et al., 2018, s. 45-46 og 207). Efterfølgende fortolkes og analyseres vores empiriske fund ud fra den opnåede viden, teoretiske indsigt og vores forforståelse, således der kan opstå en horisontsammensmeltning.

Ved at vi anvender en kvalitativ tilgang, er vi bevidste om, at undersøgelsen kan blive for subjektiv, eftersom der vælges sekvenser, som anses for at være væsentlige til brug i analysen. I vores analyse opretholdes der et kritisk perspektiv, således undersøgelsen ikke blot bliver et resultat af vores informanternes meninger og holdninger.

Vi har bevidst fravalgt den kvantitative tilgang, da vi i undersøgelsen ønsker en mere dybdegående forståelse for, hvordan vores informanter oplever og tillægger deres livssituation betydning, herunder hvordan det kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet (Ingeman et al., 2018, s. 42). Vi har en formodning om, at dette ikke kan opnås med denne undersøgelsesform, idet kravet om resultaternes målbarhed kan resultere i overfladiske spørgsmål og svar.

6.2.1 Interviewform

Vi har valgt en semistruktureret interviewform, idet vi derigennem har mulighed for at udvikle og forandre spørgsmålene undervejs, afhængig af informanternes svar under interviewet (Ingemann et al., 2018, s. 55). Inden interviewene har vi udarbejdet en interviewguide, for at kunne fastlægge et fokus for interviewene, dog har vi samtidig givet plads og dermed haft mulighed for at følge informanternes svar. Herigennem var det muligt at følge dét informanterne tillægger værdi og heraf opdage emner som vi tidligere ikke har haft øje for. Heraf har det været muligt at skabe en ny og dybere forståelse for betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, samt om det har en påvirkning på et tilbagefald til kriminalitet. Det semistrukturerede interview er valgt frem for et struktureret interview, da de løse rammer giver plads til åben dialog og uddybende spørgsmål og ikke sætter faste rammer for besvarelsen.

6.2.2 Valg af informanter

Vores overvejelser i forhold til valg af informanter har været at interviewe to prøveløsladte, som har oplevet at blive prøveløsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Disse informanter er ønsket, da de kan bidrage med deres opfattelser og erfaringer af tiden lige efter løsladelsen. Ligeledes kan de bidrage med deres oplevelse af boligsituationens og forsørgelsesgrundlagets betydning for at kunne leve et liv uden kriminalitet. Projektets primære fokus er som tidligere nævnt, på betydningen af manglende bolig og forsørgelsesgrundlag, hvorfor der fravælges informanter med yderligere problemstillinger, som et misbrug eller psykisk sygdom, hvis dette er muligt. Vi har bestræbt os efter, at finde informanter der så vidt muligt ligner hinanden, herunder kulturel baggrund, idet det anses for at gøre det nemmere at sammenligne deres udsagn. Det har ikke været et kriterium, at informanterne på interview tidspunktet har været i prøveløsladelse, men at de udelukkende har oplevet en prøveløsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Herved kan søgningen efter informanterne udvides og sandsynligheden for at finde informanter der matcher de efterspurgte kriterier kan øges.

Endvidere har et ønske været, at interviewe to tilsynsførende socialrådgivere i KiF, som har oplevet at få tildelt en prøveløsladt, der blev løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Der er valgt at interviewe to socialrådgivere, da det formodes at kunne give et større vidensgrundlag. De udvalgte socialrådgivere ønskes at have været i faget i længere tid,

således der kan opnås et større virkelighedsbillede af praksis. Formålet har været, at opnå indsigt i socialrådgivernes oplevelser og erfaringer i arbejdet med målgruppen, heraf hvilken betydning det har for de prøveløsladte, at blive løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Endvidere er det ønsket at opnå socialrådgivernes oplevelser af, om dette påvirker et tilbagefald til ny kriminalitet.

6.2.3 Empiriindsamling

Det empiriske materiale i vores projekt består af fire individuelle interviews, som vi har afholdt indenfor 14 dage. Nedenfor følger der en beskrivelse af vores fremgangsmåde for empiriindsamlingen og vores overvejelser i forhold til informanternes opfyldelse af de ovennævnte kriterier.

For at fremskaffe to prøveløsladte, som har oplevet at blive løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, har vi taget kontakt til forskellige væresteder, forsorgshjem og projekter der beskæftiger sig med denne målgruppe fordelt i hele landet. Efter to uger har vi fået kontakt til to borgere bosat på et forsorgshjem, hvoraf begge er over 30 år og har oplevet at blive løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Den ene informant har oplevet at blive prøveløsladt, hvorimod den anden blev løsladt efter at have afsonet hele fængselsstraffen. Det kan forestilles, at ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag har den samme betydning uafhængigt om den løsladte løslades før tid eller afsoner hele straffen. Ligeledes kan det være, at fængselsstraffens længde ikke har væsentlig betydning for hvordan den pågældende kan klare sig i samfundet, idet forskellen på deres samlede straf cirka er et år. Begge løsladte er født og opvokset i Danmark, hvorfor vi har en forestilling om, at de har samme kulturelle baggrund. På baggrund af ovenstående mener vi, at det er muligt at sammenligne de løsladtes udsagn.

De to løsladte er i perioden efter løsladelsen og på interview tidspunktet i et misbrug, hvilket kan gøre det vanskeligt at fortolke, i hvilken grad de ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, har betydning for den situation de har været i, samt på eventuel ny begået kriminalitet. De to prøveløsladte adskiller sig fra de ønskede informanter, som er beskrevet under afgrænsningen, ved at de har et misbrug, samt at den ene ikke er prøveløsladt. Det har ikke været muligt at fremskaffe informanter, som opfylder de beskrevne kriterier grundet tidspres.

For at skabe tryghed under interviewene, har vi afholdt dem, hvor den enkelte har ønsket det, hvilket henholdsvis har været på eget værelse og et kontor på forsorgshjemmet. Dette er valgt med det formål, at de kan føle tryghed i de selvvalgte rammer og dermed ikke føler en krænkelse i privatlivet, samt at den løsladte åbner op og føler tryghed i besvarelsen af spørgsmålene.

Interviewene har haft en varighed mellem 20 og 30 minutter.

Vi har valgt at kontakte landets Kriminalforsorg med en forhåbning om, at kunne etablere kontakt til mindst to socialrådgivere, der opfylder de opstillede kriterier og gerne vil stille op til et interview. Vi har sendt en mail med en nøjagtig beskrivelse af projektets formål og interviewets omdrejningspunkt, herunder forventningerne til socialrådgiverne. Det er lykket os at etablere kontakt til to socialrådgivere, som er ansat i samme kriminalforsorg og som opfylder alle de efterspurgte kriterier. For at skabe tryghed under interviewet, har vi valgt at afholde interviewene på deres arbejdsplads, samt at tilsende en udarbejdet interviewguide inden afholdelsen af interviewet, se bilag 1 og 2. Dette kunne give socialrådgiverne et overblik af interviewets indhold. Interviewene varede mellem 45- 60 minutter.

Inden påbegyndelsen af interviewene har vi indhentet mundtlig samtykke fra alle informanterne, samt har vi udleveret en underskrevet fortrolighedserklæring, se bilag 7. Ligeledes er de blevet gjort opmærksom på, at de efter endt udarbejdelse af projektet har mulighed for at blive bekendt med undersøgelsens resultater, således de kan anvende denne viden i deres hverdag og arbejde.

6.2.4 Ethiske overvejelser

Ved afholdelsen af interviewene kan der forekomme etiske problemstillinger, som følge af den kompleksitet, der er forbundet med at undersøge mennesker i deres private liv og lægge beskrivelserne frem for offentligheden (Thagaard, T., 2014, s. 24).

Vi har inden udførelsen af vores interviews reflekteret over, hvordan vi kan undersøge på en måde, som er i overensstemmelse med god akademisk skik og forskningsetiske retningslinjer. Den første etiske overvejelse har været informeret samtykke, idet vi som forskere har ansvaret for at indhente samtykke fra informanterne for at kunne anvende deres udtalelser i projektet. Inden der indhentes samtykke, informeres informanterne om undersøgelsens overordnede formål og konsekvensen af deltagelsen. Derudover skal de oplyses, at deres deltagelse er frivilligt og at samtykkeerklæringen kan trækkes tilbage til enhver tid (Thagaard, T., 2014, s. 25).

Vi har inden og under interviewene med informanterne gjort os bevidste om vores spørgsmål, således de ikke kommer for tæt på eller fremstår krænkende. Dette kan gøres, ved at stille åbne spørgsmål, således informanterne ikke er tvunget til at forholde sig kritisk. Der skal løbende reflekteres og fornemmes om spørgsmålene er for nærgående og dermed krænkende for informanterne.

Fortrolighed og anonymitet er en central etisk overvejelse, da vi har ansvaret for, at de indsamlede oplysninger ikke kommer til uvedkommendes kendskab (Thagaard, T., 2014, s. 26). Inden påbegyndelsen af dataindsamlingen skal der underskrives en fortrolighedserklæring, som underlægger os reglerne i databeskyttelsesforordningen om tavshedspligt og videregivelse af fortrolige oplysninger, idet vi er dataansvarlige, se bilag 7-10. I forbindelse med databearbejdningen beskytter vi private data og personlige oplysninger, som kan medføre en identifikation af informanterne, således der ikke medfølger risici ved deltagelsen. Vi har derfor givet navne og byer fiktive navne for at sløre informanternes identitet bedst muligt.

Eftersom vi anvender en hermeneutisk fortolkningsmetode, hvor informanternes subjektive selvforståelse er centrale, kan der opstå etiske problemstillinger, som følge af den definitionsmagt vi besidder som forskere. For at undgå fortegnede fremstillinger er det vigtigt at være opmærksom på, at informanternes udsagn ikke fortolkes til vores egen fordel (Thagaard, T., 2014, s. 30). I analysen tydeliggøres vores perspektiver og informanternes selvforståelse, således vi ikke definerer deres virkelighed.

6.2.5 Kvalitet

Vi har valgt at lydoptage interviewene, idet det kan hjælpe interviewerens til at holde fokus, koncentrere sig om at stille spørgsmål og for at kunne indgå i dialogen med informanten. Ydermere kan det sikre dokumentation for det sagte og der er mulighed for at vende tilbage i arbejdet med materialet (Ingemann et al., 2018, s. 197). Vores overvejelser omkring anvendelsen af lydoptagelse er, at det kan være utryghedsskabende for informanten, hvorfor vi var omstillingsparat til at vælge en anden registreringsmetode, hvis dette var tilfældet, idet utrygheden kan påvirke informantens udsagn, hvilket kan betyde at interviewets kvalitet mindskes.

For at kunne vurdere kvaliteten af vores undersøgelse, tages der udgangspunkt i begreberne troværdighed, bekræftbarhed og overførbarehed. Det er vigtigt, at vores forskning er troværdigt, hvilket vil sige at læseren skal opleve, at vores forskning er udført på en troværdig måde. Troværdighed skabes, ved at redegøre for, hvordan vores data er blevet til. Bekræftbarhed handler om, at vi gentagende er kritiske ved tolkningen af empirien. For at sikre kvalitet i projektet forholder vi os løbende kritisk til om projektet lever op til kravene om troværdighed og bekræftbarhed. Overførbarehed vil sige, at undersøgelsen ligeledes har relevans for andre sammenhænge (Thagaard, T., 2010 s. 176 og 177). Det kan tænkes, at den opnåede viden om betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag ved prøveløsladelse kan overføres til løsladte der har afsonet hele deres straf og som løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Dette begrundes med, at den væsentligste forskel mellem prøveløsladte og løsladte er, at prøveløsladte er underlagt et tilsyn efter løsladelsen og dermed er garanteret støtte i prøveløsladelsesperioden. Det kan antages, at projektets resultater kan medvirke til viden, som kan bidrage med overvejelser til nuancering af redskaberne som anvendes af KiF og andre afdelinger som er i berøring med løsladte og prøveløsladte.

Ligeledes er vores overvejelser i forhold til overførbareheden, at det kan være svært, at generalisere projektets resultater til hele målgruppen i samfundet, idet de 4 valgte informanter kun repræsenterer en lille del af helheden. I analysen vil vi dog forsøge at generalisere informanternes udtalelser ved hjælp af socialfaglig, evidensbaseret og teoretisk viden. Endvidere er vi opmærksomme på, at valget af informanter er afgørende for udfaldet af projektets undersøgelse. Dette begrundes med, at de prøveløsladte og socialrådgivere vil have forskellige oplevelser og fortællinger i forhold til betydningen af ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, samt påvirkningen på et tilbagefald til kriminalitet. Det kan tænkes, at projektets resultater kan være relevant for andre områder af det sociale arbejde, der i praksis møder borger som er placeret i samme situation, såsom socialrådgiverne i det kommunale regi.

6.3 Analysestrategi

Efter udførelsen af interviewene transskriberes lydoptagelserne til tekstform, hvilket bidrager til mere overskuelighed af materialet og derigennem er det muligt at lave noter og overstregninger af vigtige tekstpassager. Vi har valgt at transskribere interviewene ordret i det omfang, det er muligt, samt at hele materialet transskriberes, for at undgå ubevidst fortolkning ved ændring af ord eller

sætninger, samt ved til og fravalg af udsagn. Denne proces kan anses for påbegyndelsen af den analytiske refleksion (Ingemann et al., 2018, s. 199-200). For at skabe overblik i behandlingen af empirien er det valgt, at systematisere det transskriberede materiale ved hjælp af meningskondensering. Her kategoriseres empirien ved at sammenfatte essensen i informanternes udsagn til en kortere formulering, som yderligere underlægges et hovedtema. Herved kan interviewene sammenlignes, fortolkes og meningen kan findes (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 269-270).

Idet vi anvender den hermeneutiske videnskabsteoretiske tilgang, har vi valgt, at benytte os af den hermeneutiske meningsfortolkende analyse til analysering af empirien. Det vil sige, at vi cirkulært fortolker enkelte dele af empirien og sætter dem i relation til helheden, for at få en forståelse af hvad informanterne fortæller, hvordan de forstår og opfatter at blive prøveløsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Med den cirkulære fremgangsmåde også kaldet hermeneutiske cirkel fås en dybere forståelse af meningen. Dette vil vi efterleve ved at anvende Kvale og Brinkmanns tre fortolkningskontekster; selvforståelse, kritisk commonsense-forståelse og teoretisk forståelse. I selvforståelseskonteksten er vi citatnær og gengiver med egne ord interviewpersonernes udsagn uden at fortolke på deres udtrykte mening. Den kritiske commonsense-forståelseskontekst overskrider informantens selvforståelse og skaber en dybere forståelsesramme, hvor der indtages et kritisk blik på det sagte. Dette vil vi gøre ved at anvende dele af vores forforståelse, hvorved der kan bringes nye perspektiver til fortolkning af meningen. I den teoretiske forståelseskontekst anvendes en teoretisk referenceramme til fortolkningen, hvoraf denne kontekst rækker ud over både informantens selvforståelse og den kritiske commonsense-forståelse. Herved sættes informanternes udtalelser i en ny kontekst, der medfører en ny forståelse af meningen (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 230-240). De ovenstående strategier anvendes til analysering af de empiriske fund, hvilket skal bidrage med viden om ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlags betydning efter prøveløsladelsen, herunder hvordan det kan påvirke et tilbagefald. Herved kan projektets målsætning opfyldes og dermed bidrage til nuancering og supplerung af det sociale arbejdes praksis i tilsynet herunder det anvendte LS/RNR redskab.

6.3.1 Abduktiv tilgang

Vores undersøgelsesstrategi i dette projekt vil være en abduktiv proces, hvor undersøgelsen præges af et samspil mellem induktiv og deduktiv tilgang. Vi er bevidste om, at vi fra start har en forforståelse, hvoraf dens validitet skal undersøges i empirien, hvilket kan bidrage til nye perspektiver og fortolkninger af empiriens indhold. Svaret på problemformuleringen vil derfor både tage afsæt i vores teoretiske baggrund og vores opfattelse af empiriens meningsindhold (Thagaard, T., 2010, s. 181).

Begrundelsen for valget af en abduktiv tilgang er, at denne muliggør en justering af vores materiale, problemstilling osv., hvis vi gennem vores empiriske indsamling får indsigt i nye perspektiver. Herved fastlåses vi ikke i en fast rækkefølge i undersøgelsen, hvilket er tilfældet ved anvendelsen af en induktiv- eller deduktiv tilgang.

7. Teori

I det følgende afsnit vil der redegøres og begrundes for projektets valgte teorier. De valgte teorier skal være med til at danne en teoretisk referenceramme til fortolkning af informanternes udsagn, således der kan opnås en dybere forståelse, der skal besvare projektets problemformulering. Projektet tager afsæt i Allardts behovsteori, Bourdieus begreber habitus og kapitaler, samt Goffmans stigmatiseringsteori.

7.1 Erik Allardt

Erik Allardt er en finsk sociolog, som har et helhedsorienteret syn på menneskets velfærd, hvor der både bliver set på de materielle, sociale og psykiske behov. Allardt definerer velfærd ud fra et behovsbegreb, hvor han opdeler menneskelige behov i 3 kategorier: *At have*, *At elske* og *At være*. Disse begreber indgår i en gensidig relation i ideen om det gode liv. Opfyldelsen af behovene er nødvendige for, at kunne deltage i samfundslivet og for at sociale problemer kan undgås eller afhjælpes (Allardt, E., 1975, s. 23).

At have

At have omfatter behovet for fysiologiske og materielle ressourcer - mad, drikke, varme, luft, et godt helbred, tryghed, samt de ressourcer der er nødvendige for at få tilfredsstillet disse behov.

Herunder hører blandt andet økonomiske forhold, boligforhold, uddannelse og beskæftigelse mv, som kan være en forudsætning for at de fysiologiske grundbehov dækkes (Allardt, E., 1975, s. 27 og 36). Et eksempel herpå kan være at beskæftigelse eller en anden form for indkomst kan bidrage til de økonomiske ressourcer for at kunne anskaffe mad og drikke. En bolig kan være en forudsætning for at føle sig tryk og opnå varme. Manglende økonomiske ressourcer kan udelukke en person fra andre samfundsgoder. Disse goder anses for nødvendige for at opretholde et samfundsmæssigt liv på lige fod med andre (Egelund, T. & Hillgaard, L., 2002, s. 146).

At elske

At elske handler om behovene for at have kærlighedsfulde relationer. Mennesket er et socialt væsen, der har behov for fællesskab, solidaritet og kærlighed. Ressourcerne i forhold til at elske viser sig, for eksempel i tilknytningen til lokalmiljøet, familierelationerne, venskabsforhold mv. (Allardt, E., 1975, s. 30 og 36). Under at elske beskrives individets muligheder for at træde i kontakt med andre, at opnå gensidig følelse af værdi, samt ophævelse af ensomhed (Egelund, T. & Hillgaard, L., 2002, s. 152).

At være

At være handler om behovet for at udvikle sine iboende muligheder. Denne kategori handler om individets placering i den sociale struktur og individets forhold til omgivende samfund. Nogle af de vigtigste komponenter til behovstilfredsstillelse er, at blive betragtet og anerkendt som en unik person, at opleve sig selv som accepteret og respekteret, samt at kunne påvirke beslutninger i forhold til eget miljø og liv. *At være* omhandler endvidere at have følelsen af identitet og indre sikkerhed, at kunne udfolde sig og dyrke sine interesser og at kunne træffe valg, for at sætte sig mål og påvirke sin situation ved bevidste handlinger, at kunne gribe ind i egen situation (Allardt, E., 1975, s. 33- 35). Har et menneske i en længere periode befundet sig i en uønsket situation, kan dette påvirke ens selvværd negativt (Egelund, T. & Hillgaard, L., 2002, s. 157).

Allardts behovsteori var et forsøg på at operationalisere Maslows behovsteori. Vi har valgt Allardts teori frem for Maslows, da denne anskuer behovskategorierne mere flydende end Maslow.

Maslow arbejder ud fra en behovspyramide, hvor han anser mennesket som et væsen, der ikke kan opnå de sociale eller selvrealiserende behov, hvis ikke de grundlæggende, fysiologiske behov er dækket. Her har Allardt fremvist, at der er adskillige eksempler på mennesker, der har levet på sultegrænsen, men alligevel har søgt sine relationelle behov opfyldt (Allardt, 1975, s. 29-30). Dog

mener Allardt, at behovene i *At have* er de primære, da de er forudgående for de andre behovstyper og er en forudsætning for opretholdelse af eksistens. Dog fremhæver han, at de forskellige behovskategorier ikke nødvendigvis udelukker hinanden, hvorfor hans teori skal anskues mere dynamisk (Jensen, P. H., 2008, s. 5).

Teoriens relevans

Allardts behovsteori vil anvendes som et helhedssyn, for at skabe en helhedsforståelse af de prøveløsladtes livssituation, herunder deres muligheder for at opnå velfærd og det gode liv. Vi mener, at Allardts behovsteori er centreret på individniveau, idet teorien har et stort fokus på individets behov. Ifølge Allardt er menneskets livssituation og opfyldelsen af de individuelle behov styret af samfundsmæssige strukturer, herunder sociale fællesskaber (Jensen, P. H., 2008, 6). Herved anlægger teorien et samfundsperspektiv, dog bidrager teorien ikke med forklarende mekanismer, hvilket kan gøre det vanskeligt at forklare hvorfor mangeltilstande og sociale problemer opstår.

Herfor er det valgt at inddrage Bourdieus begreber habitus og kapitaler samt Goffmans stigmatiseringsteori. Dette kan være med til at give en forklaring på de bagvedliggende mekanismer, hvorved der kan opnås en forståelse for, hvorfor individet oplever mangeltilstande og hvordan individet påvirkes af det. Ovenstående teori og begreber beskrives i de efterfølgende afsnit.

7.2 Pierre Bourdieu

Pierre Bourdieu (1931-2002) var en anerkendt fransk sociolog og antropolog og betragtes i dag som en af det 20. århundredes mest betydningsfulde samfundsforskere. I dette projekt benyttes hans begreber habitus og kapitaler. Vi er bevidste, om at dette er et udsnit af hans praksisteori, men grundet projektets omfang, har vi valgt at begrænse os i hans teori.

Habitus

Det centrale i habitusbegrebet er en antagelse om, at menneskets forståelse af virkeligheden og dermed de valg og handlinger de udfører, udspringer af dispositioner for at føle, tænke og handle på bestemte måder. Disse dispositioner bliver ifølge Bourdieu tilegnet gennem hele livet og påvirkes af de omgivelser og relationer individet færdes i. Dermed kan individets erfaringer gennem livet være med til at forklare specifikke adfærdsmønstre. Personer der har ensartet habitus og kapital vil placere sig i samme gruppe af mennesker (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 39 og 41-42).

Kapitaler

Kapitalbegrebet skal forstås i sammenhæng med habitusbegrebet. Bourdieu opererer med fire kapitalformer: økonomisk-, kulturel-, social- og symbolsk kapital. Disse kapitalformer handler om, de ressourcer individet er i besiddelse af. Den besiddende kapitalværdi er afgørende for ens muligheder, for at kunne positionere sig inden for bestemte sociale sammenhænge i samfundet, herved kan manglende kapitalværdi placere individet nederst i de sociale og samfundsmæssige hierarkier (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 93- 94).

Økonomisk kapital er de økonomiske og materielle ressourcer, som mennesket besidder. Den økonomiske situation har betydning for individets deltagelse i samfundslivet og kan begrænse adgangen til social og kulturel kapital, idet det ofte forudsætter økonomisk kapital (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 91).

Kulturel kapital betegner den mængde af dispositioner-, handlings- og orienteringsmuligheder som individet besidder. Kulturel kapital indbefatter dannelse, uddannelse og de sproglige kompetencer, der er afgørende for, at mennesker kan begå sig bredt i samfundet (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 91).

Social kapital omfatter individets netværk, herunder familie, venner og de personer individet omgås med i dagligdagen (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 92).

Symbolisk kapital er den symbolske effekt som de besiddende kapitaler kan medføre. Kapitaler kan omveksles til indflydelse, magt og anerkendelse. En bestemt egenskab eller færdighed kan tillægges værdi og opfattes som symbolisk kapital i én social sammenhæng, dog ikke nødvendigvis i en anden (Trieur, S. & Sestoft, C., 2006, s. 94).

Begrebernes relevans:

Vi vil anvende Bourdieus begreber til at opnå en dybere forståelse for, hvilken betydning de prøveløsladtes kapitaler har for deres positionering i sociale og samfundsmæssige sammenhæng, herunder hvordan dette påvirker deres habitus og heraf deres følelser, tænkning og handlinger. Ligeledes skal begreberne give en forståelse for, hvilken betydning de prøveløsladtes habitus og kapitaler kan have på de deres muligheder for at opnå behovstilfredsstillelse i Allardts behovstyper.

7.3 Erving Goffman

Stigmatisering

Erving Goffman var en canadisk sociolog og har udviklet en teori om begrebet stigma. Stigma betegner egenskaber hos det enkelte individ, hvor dette adskiller sig fra andre i én social sammenhæng. En person der pålægges et eller flere stigma, stemples som afviger, hvilket kan resultere i social afvisning og manglende anerkendelse af individets andre positive egenskaber. Et menneske har konstant behov for anerkendelse fra andre, for at kunne opretholde et positivt syn på sig selv (Goffman, E., 2009, s. 44).

Goffman inddeler stigma i 3 kategorier:

1. Kropsligt stigma, omhandler et udseende der afviger fra det normale
2. Karaktermæssige fejl, indebærer ikke-ankendelsesværdige karaktertræk
3. Tribale stigma eller slægtbetingede stigma, omhandler f.eks. race og religion

(Goffman, E., 2009, s. 46).

Stigma er den samfundsmæssige reaktion, hvorved mennesker inddeles i kategorier, hvoraf hver kategori tildeles egenskaber der opfattes som naturlige for medlemmerne i kategorien. Med andre ord vil man i mødet med et andet menneske, allerede på baggrund af hans umiddelbare udseende være i stand til at forudsige, hvilken kategori personen tilhører, samt hvilke egenskaber vedkommende besidder og derefter fås forventninger til den fremmede. Dette kaldes for individets *tilsyneladende* sociale identitet. Den kategori vedkommende rent faktisk tilhører, samt de egenskaber han egentlig er i besiddelse af, er hans *faktiske* sociale identitet. I mødet med andre er den stigmatiserede miskrediteret eller potentielt miskrediteret, afhængig af om den anden kender til stigmaet, hvilket kan medføre at den stigmatiserede bliver mødt med en diskriminerende adfærd, mister sin status og ekskluderes fra en række udfoldelsesmuligheder. Ifølge Goffman, prøver både den normale og stigmatiserede at undgå samme sociale situationer, idet det kan opleves skræmmende og ubehageligt (Goffman, E., 2009, s. 44-47 og 136). Stigmatisering kan medføre konsekvenser som isolation fra omverdenen, hvilket kan afskære den stigmatiserede fra den gavnlige stimulans, som daglig socialt samkvem. Personen vil blive deprimeret, ængstelig, mistænksom og forvirret. Ligeledes kan den stigmatiserede bruge sit stigma som en undskyldning for sine handlinger og de ting der ikke lykkedes eller prøver med store kraftanstrengelser at slippe fri fra sit stigma. Den stigmatiseredes adfærd kan skifte mellem en frygtsom og aggressiv adfærd (Goffman, E., 2009, s. 47, 51, 54 og 59). Endvidere kan den stigmatiserede påtage og leve op til den rolle, som stigmaet medfører, hvilket kan betegnes for at individet stigmatisere sig selv (Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S., 2002, s. 141).

Teoriens relevans

Vi vil anvende Goffmans teori om stigmatisering til at opnå en forståelse af de stigma kategoriseringer som prøveløsladte, der løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag, kan blive udsat for, samt udforske hvordan de prøveløsladte oplever og forholder sig til et eventuel pålagt stigma. Ligeledes skal teorien give en forståelse for, hvilken betydning stigmatisering kan have på de prøveløsladtes muligheder for at opnå behovstilfredstillelse i Allardts behovstyper, samt om stigmatisering har en indvirkning på, om de prøveløsladte fastholder en kriminel adfærd.

8. Beskrivelse af informanternes selvforståelse

Eftersom vi har valgt en hermeneutisk tilgang i vores projekt, vil de tre fortolkningskontekster *selvforståelse*, *kritisk commonsense-forståelse* og *teoretisk forståelse* blive afspejlet i opbygningen af afsnittene *Beskrivelse af informanternes selvforståelse* og *Analyse*. I det følgende afsnit vil der følge en beskrivelse af de prøveløsladtes selvforståelse, hvilket anses for at være selvforståelseskonteksten. På baggrund af vores forforståelse er der udvalgt væsentlige elementer af informanternes selvforståelse, hvilket kan afspejle den kritiske commonsense-forståelseskontekst. Analyseafsnittet repræsenterer den teoretiske forståelseskontekst.

Projektets informanter er to tilsynsførende socialrådgivere fra KiF og to borgere som henholdsvis er blevet prøveløsladt og løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Eftersom den ene borger ikke har oplevet at blive prøveløsladt, vil vi fremover anvende betegnelsen '*løsladte*' frem for '*prøveløsladte*'.

Socialrådgiver 1: Hun har siden 2002 arbejdet i Kriminalforsorgen, hvor hun har opnået erfaring med målgruppen, blandt andet gennem iværksættelse af et projekt i Projektafsnittet, samt arbejdet i udslusningsfængslet i Hammerbakker. Hendes nuværende opgave i tilsynsafdelingen i KiF er at yde støtte og vejledning til prøveløsladte, samt indsatte der har fået en behandlingsdom og dermed ikke er frihedsberøvet.

Socialrådgiver 2: Hun har siden 2015 arbejdet i tilsynsafdelingen i KiF og har siden da opnået erfaring i arbejdet med prøveløsladte, almindelige tilsynsklienter og behandlingsdømte. Hendes arbejde er præget af samarbejde mellem forskellige instanser og myndigheder, som blandt andet politiet, bostøtte og mentorkorps, med henblik på at kunne yde en helhedsorienteret støtte.

Løsladt 1s beskrivelse:

Løsladt 1 er 36 år og er på nuværende tidspunkt bosat på et forsorgshjem, idet han blev skilt i maj 2018 og havde brug for hjælp til anskaffelse af en bolig. Han har været flere gange i fængslet og han har sammenlagt afsonet i 3,5 år. Ved den sidste afsoning er han blevet prøveløsladt til en kammerats adresse, hvor han har boet i et par dage. Herefter har han boet på gaden uden arbejde og forsørgelsesgrundlag, hvor han har søgt ophold hos venner og bekendte. I den periode har han begået ny kriminalitet.

Løsladt 1 har i den tid, han har boet på gaden, udelukkende haft kontakt til personer der har befundet sig i samme miljø. Løsladt 1 har familie og venner udenfor det kriminelle miljø, men har dog ikke haft kontakt eller har opsøgt deres hjælp, mens han har boet på gaden, idet han ikke har ønsket, at de ser ham i den situation. Han har en søn på 14 år, som han ikke har haft samvær med mens han har boet på gaden, idet hans krav på 11 dages samvær er betinget af en fast bolig, samt fordi han ikke har ønsket at hans søn ser ham usoigneret og beruset. Løsladt 1 har det dårligt med at sætte sine nære relationer på standby, men er sikker på, at familien er klar over at den periode han er i, ikke er vedvarende og at han vil opsøge dem, når han er samme sted i livet, hvor de sidst har oplevet ham. Hans familie har forståelse for dette, men løsladt 1 mener, at det kan blive sværere at skabe kontakt, desto længere tid der går.

I den periode løsladt 1 har boet på gaden, har han været ubarberet og klædt i beskidt tøj, hvilket står i modsætning til hvordan han opfatter sig; som nybarberet, nyklippet og velsoigneret, hvilket har været det indtryk han gerne ville give andre. Han følte at alle mennesker kunne se, at han var hjemløs. Løsladt 1 har tænkt over, hvordan andre opfatter ham, men han har prøvet at skubbe tanker væk ved hjælp af alkohol og stoffer. Løsladt 1 har oplevet, at hans misbrug har været ukontrolleret, mens han har været bosat på gaden, derimod mener han, at en bolig og et arbejde kan gøre det muligt at holde misbruget under kontrol.

Løsladt 1 mener, at det ikke er ham at bo på herberger, være hjemløs og gå i beskidt tøj. Mens han har boet på gaden, har det ikke været muligt for ham at skabe rammer og stabilitet i hverdagen. Han skulle konstant søge, blandt andet penge til at købe mad og et sted at sove, inden han kunne spise og lægge sig til at sove. Løsladt 1 har brudt ind i en campingvogn, hvor han har overnattet i 3 dage, da det har været for koldt til at overnatte på en bænk. Han oplever, at det først er muligt at holde sig ud af kriminalitet, når man er bosat på et herberg eller forsorgshjem, idet det her er muligt at få noget at spise, et sted at sove, gå i bad og få vasket sit tøj. Løsladt 1 siger, at du kan have de bedste intentioner for at holde dig ud af kriminalitet, men at man bliver nødt til det, når man lever på gaden, uanset om man har lyst.

Løsladt 1 kom væk fra gaden idet han på eget initiativ har søgt en plads på et forsorgshjem. En forsorgsplads påvirker hans psyke positivt, dog anser han boligen for nødvendigt, for at kunne få ro, samt for at kunne starte og bygge op på noget, såsom bostøtte, hjælp til misbrug og til at få et arbejde.

Løsladt 2s beskrivelse:

Løsladt 2 er 46 år og bor på et forsorgshjem, idet han efter sin sidste afsoning på 60 dage er blevet løsladt til gaden. Løsladt 2 har sammenlagt afsonet 2-3 år. Han har tidligere oplevet, at blive løsladt til gaden, hvorefter han har været bosat på en hovedbanegård i 3 måneder. I den tid han har boet på gaden, har han ikke modtaget kontanthjælp, idet han mener, at det ikke er muligt uden en adresse. Løsladt 2 har begået ny kriminalitet efter løsladelsen.

Da han har boet på gaden, har han ikke omgået andre udover korte samtaler med de personer, som han har mødt hver dag på banegården, idet han ikke har haft lyst til det. Løsladt 2 har en familie, dog har de ikke haft kontakt, samt har de ikke været bekendt med, at han har været bosat på gaden. Han har ikke spurgt sin familie og venner om hjælp, men er sikker på, at de ville have hjulpet ham. I dag er mange af hans familiemedlemmer døde, men hans børn lever og har kendskab til hans nuværende situation på forsorgshjemmet.

Løsladt 2 har hver dag været i bad på hovedbanegården og han mener, at han ikke har lignet en hjemløs, idet han har gået i rent tøj. Han har tænkt over, hvordan andre ser på ham, især når han har samlet flasker, hvilket han har oplevet som nedværdigende. Dette har medført, at han ikke har ønsket kontakt med nogen.

Løsladt 2 har samlet flasker, mens han har boet på gaden, hvorved han kunne skaffe penge til mad, et bad, cigaretter og øl. Der har været dage, hvor han ikke kunne samle nok flasker til det daglige behov, hvorfor han måtte "hapse" ting fra butikker og han kunne på den måde skaffe sig nemme og hurtige penge. Han har låst sine ejendele i opbevaringsbokse på hovedbanegården, hvilket dagligt har kostet mange penge. Inden løsladelsen har løsladt 2 haft mange ejendele, men han har mistet de fleste på gaden på grund af tyveri. Han har ikke haft et vildt misbrug da han har boet på gaden, men har røget hash og drukket et par bajer.

Da han blev løsladt til gaden, har han ikke haft kendskab til forsorgspladser, men er blevet gjort opmærksom på denne mulighed af en mand der ligeledes har boet på gaden. Herefter har han opsøgt et forsorgshjem og er dermed kommet væk fra gaden.

9. Analyse

I dette afsnit vil vi analysere på det indhentede empiriske materiale, for at kunne opnå en dybere forståelse af, hvilken betydning det kan have for de indsatte, at blive prøveløsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag og hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet. Vi vil anvende Allardts behovsteori blandt andet som teoretisk forståelsesramme til at systematisere analysen, for at kunne anlægge et helhedssyn på de løsladtes livssituation.

Vi vil i analysen anvende en cirkulær fremgangsmåde, hvilket afspejler den hermeneutiske cirkel, hvorunder der vil analyseres i de tre fortolkningskontekster; *selvforståelse, kritisk commonsense-forståelse og teoretisk forståelse*. Vi vil anvende en kritisk commonsense-forståelse, der hvor et kritisk blik på informanternes udsagn har relevans, for at opnå en dybere forståelsesramme.

9.1 At have

Allardts behovskategori *At have* refererer til de fysiologiske og materielle ressourcer, som anses for at være centrale behov i det enkelte individs levestandard. Boligforhold og økonomi fremhæves som værende materielle ressourcer, der har indflydelse på, om individet kan få opfyldt de fysiologiske behov.

Under *At have* vil vi undersøge hvilken betydning manglende bolig og forsørgelsesgrundlag har for de løsladtes muligheder for at opfylde deres fysiologiske og materielle behov, herunder hvordan det kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet. Hertil vil der inddrages Bourdieus kapitalbegreber og Goffmans stigmatiseringsteori.

Fra fængslet til gaden

Løsladt 1 beskriver fængslets rammer kontra livet på gaden:

Du spiser på nogenlunde samme tidspunkter og man gør ting på samme tidspunkter... Men når man står lige pludseligt uden noget, så flyder det hele sammen, igå.. Så er der ikke noget der hedder faste spisetider. Så er det når du har penge til noget at spise, når du har fundet noget at spise. Der er ikke noget der hedder faste sengetider, det er når du har fundet et sted at sove. Der er ikke noget der hedder.. øhm.. gå på toilet et fast tidspunkt, det er når du har fundet et toilet (...) Du kan slet ikke lave nogle rammer eller skemaligt noget, fordi.. det er noget man må tage hen ad vejen.. altså. (bilag 3, s. 18)

Løsladt 1 udtrykker, at det ikke er muligt at opbygge rammer med faste spise- og sengetider på gaden, idet det afhænger af hvornår det er muligt at fremskaffe mad og en soveplads. Løsladt 2 fortæller, at han har haft samme oplevelse (bilag 4, s. 40).

En overvejelse heraf kan være, at manglende mulighed for at opbygge rammer og strukturer i hverdagen, kan skyldes et misbrug, idet det kan forestilles, at et misbrug kan medvirke til at informanterne mister fornemmelsen af tid og sted. Ligeledes kan et misbrug aktivere hjernens belønningssystem, hvilket kan medføre en forstyrret døgnrytme og tab af appetit, hvorved Løsladt 1's udsagn kan forstås således, at han først sover når han er blevet træt, uafhængig af om det er nat eller dag, og spiser først, når han igen fornemmer sult (Socialstyrelsen, 2010, s. 120). Således kan det forstås, at manglende struktur i hverdagen, ikke udelukkende er en konsekvens af en bosættelse på gaden.

Ovenstående citater kan være et udtryk for, at de faste rammer og den opbyggede hverdagsstruktur fra fængslet ikke kan opretholdes og overføres, når de løsladte løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Derudover kan citatet forstås, som at de løsladte konstant skal søge og arbejde for opfyldelsen af deres behov, hvilket kan betyde en daglig usikkerhed i forhold til, om de materielle og fysiologiske behov kan blive opfyldt. Ifølge Allardt hænger opfyldelsen af de materielle og fysiologiske behov tæt sammen, da økonomien er en forudsætning for, at kunne opfylde sit behov for at spise, samt kan en seng være en forudsætning for, at kunne opfylde behovet for søvn. Det kan antages, at den konstante søgen efter opfyldelse af de materielle og fysiologiske behov kan medføre, at de løsladte bliver fristet af den lette tilgængelighed af materielle og fysiologiske ressourcer i form af seng, mad, varme, tryghed osv. i fængslet, hvorfor et ophold i fængslet kan være mere attraktivt.

Økonomi

Vi har undret os over, hvordan det har været muligt, at prøveløsladte kan blive løsladt uden forsørgelsesgrundlag på trods af at lovgivningen angiver, at en løsladelse på prøve forudsætter at der er et underhold (STRFL §38 stk. 4). Hertil fortæller socialrådgiver 2: *“Det er når der er nogen der tror at nogen gør noget og de andre tror de andre gør noget”* (bilag 6, s. 108). Dette udsagn kan illustrere, at socialrådgiver 2 har en opfattelse af, at en prøveløsladelse uden underhold kan være et resultat af mangelfuldt samarbejde på tværs af myndighederne.

Løsladt 2 har dagligt bevæget sig rundt i samfundets gader og har samlet flasker for at anskaffe penge til de daglige nødvendigheder, hvilket kan anses for at være en ressource. Hertil fortæller han at, han *“(...) vidste godt man kunne få kontanthjælp, men det kræver jo ligesom en adresse igås øh”* (bilag 4, s. 37). Dette citat kan udtrykke, at han har været bevidst om muligheden for offentlig forsørgelse, men at dette ikke har været muligt grundet manglende adresse.

Der er ikke opstillet lovkrav om, at en adresse er en forudsætning for at kunne modtage kontanthjælp, dog opstilles der krav, såsom krav om dokumentation der fremviser opfyldelsen af betingelserne for at kunne modtage kontanthjælp. Løsladt 2 har været bevidst om muligheden for at modtage kontanthjælp, men har undladt dette og i stedet indsamlet flasker for at komme i besiddelse af penge. En fortolkning heraf kan være, at kravene for at modtage kontanthjælp kan have været for besværlige og uoverskuelige at efterleve, hvorfor han kan have været nødsaget til at fravælge kontanthjælpen.

Både løsladt 1 og 2 har oplevet at blive løsladt til intet forsørgelsesgrundlag, hvorfor de har søgt mod alternativer, for at kunne dække deres fysiologiske behov. Som tidligere nævnt, kan individets økonomiske forhold være en forudsætning for, at de fysiologiske behov kan dækkes og de økonomiske ressourcer kan betragtes som nødvendige, for at kunne få adgang til samfundets goder. Det kan fortolkes, at Løsladt 2 indsamler flasker for at opnå økonomiske ressourcer, således han kan få opfyldt sine fysiologiske behov. En fortolkning heraf kan være, at løsladt 1 og 2 bruger alle deres økonomiske ressourcer på opfyldelsen af de fysiologiske behov, hvilket kan tyde på, at de ikke kan nyde samfundets goder, såsom sygdomsbehandling og fritidsliv.

Endvidere fortæller socialrådgiver 1:

(...) at leve på gaden er også, det er dyrt og bo og shoppe rundt ved alle mulige forskellige. Det er dyrt hvis man ikke har ens.. ens faste bolig eller base, hvor man for eksempel kan have noget mad i køleskabet. (bilag 5, s. 74)

Dette udsagn antyder, at der skal anvendes flere økonomiske ressourcer på kost og logi, når man er bosat på gaden, idet der ikke er mulighed for opbevaring og tilberedning af mad. Løsladt 2 har låst sine ejendele ind i en opbevaringsboks på hovedbanegården, hvilket ifølge ham, har medført daglige omkostninger. Dette resulterede i, at han *“(...) gik fra mange penge til ikke at have nogen,*

overhovedet..” (bilag 4, s. 45). Ligeledes fortæller løsladt 2, at *”Du ejer jo ingenting, når du bor på gaden altså.. Det er jo.. altså jeg mistede jo alt altså. Jeg havde masser af tøj og masser af ting (...) altsåå det bliver jo også stjålet (...)”* (bilag 4, s. 37). Løsladt 2 beskriver, at han har mistet sine ejendele i løbet af sin tid på gaden, idet de er blevet stjålet.

Ovenstående udsagn kan lede til en fortolkning om, at en bosættelse på gaden kan have høje omkostninger. En overvejelse kan være, at de løsladte dagligt skal bruge økonomiske omkostninger, hvis de ønsker at indlogere sig steder for at undgå en overnatning på gaden. Ligeledes er en overvejelse, at de økonomiske omkostninger afhænger af de løsladtes ressourcer i forhold til, at kunne tage imod samfundets hjælpetilbud. I Danmark findes der flere omkostningsfrie tilbud til mennesker som er endt på gaden blandt andet væresteder, natvarmestuer mv., hvor de hjemløse har mulighed for at få dækket de fysiologiske behov, såsom varme, søvn, mad osv. Det er ikke muligt at opbevare sine ejendele på væresteder og natvarmestuer, hvorfor en forståelse kan være, at de løsladte har begrænset muligheder for at kunne beskytte deres materielle ressourcer fra tyveri. En forståelse heraf er, at løsladt 2 kan have valgt opbevaringsbokse som alternativ, hvilket kan have medført en daglig udgift og dermed øget hans daglige økonomiske behov. Det kan fortolkes, at opbevaringsboksene kan anvendes til at undgå tyveri, hvorfor løsladt 2s handling kan betragtes som en ressource.

Ifølge Bourdieu er den økonomiske kapital et udtryk for individets økonomi, herunder de materielle ressourcer. Ud fra Bourdieus økonomiske kapitalbegreb kan det forstås, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag medføre en lav økonomisk kapital, ved at de løsladte ikke er i besiddelse af en fast bolig og få økonomiske ressourcer. Endvidere kan en forståelse være, at de løsladtes økonomiske kapitalværdi forværres af et liv på gaden, idet det kan være vanskeligt at fastholde sine materielle ressourcer. Dette kan ved hjælp af Bourdieu udlede til en fortolkning om, at de løsladtes adgang til social og kulturel kapital kan begrænses, idet det ofte kan kræve økonomisk kapital. Dette kan udfoldes ved, at en uddannelse/arbejde og sociale aktiviteter kan forudsætte økonomisk kapital.

Beskæftigelse

Socialrådgiver 1 beskriver sine erfaringer i arbejdet med de løsladte:

(...) altså jeg synes med min erfaring herinde, at hvis det er at man ikke har en bolig, (...) og ellers sover rundt omkring hvor man lige kan være, så mener jeg med 99% sikkerhed, så er man ikke i stand til at tage en uddannelse eller et arbejde (...) det er simpelthen så stressende og så uforudsigeligt, at det tror jeg simpelthen ikke på at man kan. (bilag 5, s. 82)

Ifølge socialrådgiver 1 er det ikke muligt, at påbegynde en uddannelse eller et arbejde medmindre man har en bolig, samt fortæller socialrådgiver 2, at en plet på straffeattesten kan vanskeliggøre ens muligheder for ansættelse (bilag 6, s. 90).

Ifølge en rapport fra VIVE er den hyppigste indtægtskilde blandt hjemløse borgere kontanthjælp, hvilket samlet set er 69 pct. kontanthjælpsmodtager i 2017. Rapporten beskriver dog ikke, hvorvidt arbejdsløsheden skyldes manglende bolig, psykisk sygdom eller misbrug (Benjaminsen, L., 2017, s. 39). En videre refleksion kan være, at boligsituationen ikke nødvendigvis er årsagen til, om den løsladte er i stand til at tage en uddannelse eller et arbejde. På baggrund af socialrådgiver 2s udsagn har vi fået en forståelse af, at det kan være udfordrende at påbegynde et arbejde eller tage en uddannelse, blandt andet grundet en plettet straffeattest (bilag 6, s. 94). Endvidere har socialrådgiver 1 gjort os opmærksom på, at mange af de løsladte har et misbrug i større eller mindre grad (bilag 5, s. 84). En forståelse heraf kan være, at de løsladtes misbrug ligeledes kan være en afgørende faktor i forhold til påbegyndelse eller opretholdelse af en uddannelse eller et arbejde, idet et misbrug kan medføre fysiske, psykiske og sociale konsekvenser (Thylstrup, B., Hesse, M., Pedersen, M., U., & Frederiksen, K., 2014, s. 52).

Som tidligere skrevet, har vi fået en forståelse af, at et liv på gaden kan være præget af ustabilitet og uforudsigelighed, hvilket kan være en forklaring på, hvorfor socialrådgiverne har opfattelsen af, at en opretholdelse eller påbegyndelse af en uddannelse eller arbejde ikke er mulig. Heraf kan det give en forståelse af at løsladt 1 og 2 kan have vanskeligt ved at påbegynde et arbejde, idet de har været optaget af, at søge de materielle og fysiologiske behov opfyldt.

Ud fra Bourdieu kan det forstås, at en uddannelse eller et arbejde kan øge individets kulturelle kapital, hvorfor en yderlig fortolkning kan være, at en løsladelse til ingen bolig kan begrænse de

løsladtes muligheder for at øge deres økonomiske og kulturelle kapitalværdi igennem beskæftigelse. Grundet disse begrænsninger kan det ifølge Bourdieu føre til en forståelse af, at de løsladte ikke kan indgå i samfundet på lige fod med andre. Dette kan forstås ved, at den danske samfundsdiskurs er blevet mere liberalistisk, hvor det har rykket sig fra welfare til workfare, hvorved der anerkendes en påbegyndelse eller opretholdelse af en uddannelse eller et arbejde (Bundesen, P. & Hansen, C-A. (red.), 2015, s. 29). På baggrund af Bourdieu kan det fortolkes, at de løsladte kan have svært ved at opnå symbolsk kapital ud fra deres kulturelle kapital, hvis de ikke har et arbejde.

Sundhed

Løsladt 1 beskriver, at han efter løsladelsen til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag har overnattet på gaden og i en campingvogn, idet *“...det var for koldt til at ligge på en bænk, igås. Det var jo lidt varmere i en campingvogn”* (bilag 3, s. 13). Ligeledes har det ikke været muligt for ham at soignere sig mens han har boet på gaden, hvorfor han er gået rundt ubarberet og i beskidt tøj (bilag 3, s. 12). I modsætning til løsladt 1 fortæller løsladt 2, at han dagligt har været i bad, hvilket har været muligt gennem indsamling af flasker. Dog fortæller han, at det har været fysisk hårdt, idet han har et dårligt helbred (bilag 4, s. 31 og s. 38).

Ifølge Sundhedsstyrelsen er hygiejne en nødvendighed for at kunne opnå og opretholde renhed og sundhed, fx ved at forhindre smittespredning af sygdom i samfundet (Sundhedsstyrelsen, 2017). Dette har ledt til en forståelse af, at de løsladte kan have begrænsede muligheder for varetagelsen af den personlige hygiejne. En fortolkning heraf kan være, at de løsladte begrænses i forhold til at kunne indgå i sociale sammenhæng, idet omverden kan trække sig i frygt for smittefare af sygdom. En yderligere forståelse kan være, at en usoineret tilværelse kan forårsages af et misbrug, idet det kan medføre en nedprioritering af den personlige hygiejne. Det kan være uklart i hvilken omfang løsladt 2 har opretholdt sin hygiejne, idet *“et bad”* kan defineres forskelligt, eftersom en tilværelse på gaden kan begrænse mulighederne for varetagelsen af hygiejnen i form af tøjvask, håndvask osv. Dog kan det betragtes som en ressource, idet han aktivt forsøger at opretholde sin personlige hygiejne.

Ved brug af Allardt kan det fortolkes, at løsladt 1 kan have forsøgt at opfylde sit fysiologiske behov for varme ved at opholde sig i campingvognen, idet campingvognen kan give læ for vind og vejr. En

fortolkning af løsladt 1s udsagn kan være, at det har været koldt udenfor, hvorfor en refleksion kan være, at et ophold i en campingvogn ikke kan opfylde behovet for varme fuldt ud. Med afsæt i sundhedsstyrelsens ovenstående beskrivelse kan det forstås, at manglende opfyldelse for behovet *varme* kan have en negativ indvirkning på sundheden, hvilket kan medføre sygdom. Dette har ledt til en forståelse af, at løsladt 2 kan have dårligere forudsætninger for at leve et liv på gaden, eftersom det allerede dårlige helbred kan gøre ham mere sårbar over for de ydre omstændigheder, såsom regn og kulde, idet det er fysisk belastende. Ydermere kan det manglende forsørgelsesgrundlag begrænse løsladt 2s muligheder til vedligeholdelse og forbedring af helbredet ved hjælp af medicin, idet han ikke har de nødvendige økonomiske ressourcer.

En forståelse kan være, at det er vanskeligt for løsladt 1 at varetage sin personlige hygiejne, hvilket kan begrænse hans muligheder for at opfylde det fysiologiske behov for at være soigneret. Dette begrundes med, at han ikke har haft en opholdsmulighed, med adgang til bedefaciliteter, samt ikke har haft penge til at købe sig til et bad eller en tøjvask.

Muligheden for at arbejde med andre problematikker

Løsladt 1 fortæller, at boligen har en betydning, for at kunne opretholde stabilitet i hverdagen og anser dette for det *"primære"*, for at kunne arbejde videre på forbedring af egen livssituation (bilag 3, s. 16). Hertil fortæller socialrådgiver 2, at *"..hvis der ikke er styr på bolig og hvordan man skal få mad på bordet, så kan du jo ikke begynde at arbejde med et menneske"* (bilag 6, s. 101). Ligeledes at *"(...) de udfordringer de har, når de kommer ud, de bliver jo kun forstærket af... af.. alle de ting omkring dem der ikke fungerer blandt at de ikke har en bolig og ikke nogen penge (...)"* (bilag 6, s. 96). Socialrådgiver 2 har opfattelsen af, at de løsladtes problematikker kan blive forstærket af de ydre omstændigheder, som manglende bolig og forsørgelse kan medføre, samt kan disse omstændigheder umuliggøre arbejdet med de løsladte. Dette kan underbygges ved, at både løsladt 1 og 2 oplever, at der er større tendens til misbrug, når man ikke har en fast bolig (bilag 3, s. 13 og bilag 4, s. 41).

Ovenstående citater kan sidestilles med Housing-First princippet, om at en stabil boligsituation kan være en forudsætning for, at individet kan fokusere og udvikle på andre aspekter i sit liv. Indsatte i de danske fængsler har ofte andre problemstillinger end blot en kriminel adfærd, som blandt andet sindslidelse og misbrug (Socialstyrelsen, 2009, s. 23). Dette giver en forståelse af, at det kan

være vanskeligt at kunne opretholde egen bolig uden støtteforanstaltninger. En refleksion heraf er, om en fast bolig kan anses for at være stabil, hvis den løsladte har andre problemstillinger, som kan vanskeliggøre opretholdelsen af en bolig, herunder de medfølgende forpligtelser samt varetagelsen af egenomsorg. Idet løsladt 1 og 2 har boet på et forsorgshjem i en længere periode, kan en forståelse være, at deres svar bærer præg af forsorgshjemmets metodetilgang. Dette begrundes med, at de danske forsorgshjem arbejder ud fra Housing-First princippet, hvilket kan have påvirket løsladt 1 og 2s opfattelse af boligens betydning. En refleksion heraf er, at en anden metodetilgang på forsorgshjemmet kunne have givet et andet udfald af løsladt 1 og 2s besvarelser.

De ovenstående udsagn kan lede til en fortolkning om, at et misbrug kan være en mestringsstrategi til håndtering af ubehandlede problematikker. Dette kan give en forståelse af, at misbrugsproblematikker kan opstå eller forstærkes af en løsladelse til ustabile boligforhold. Euforiserende stoffer og alkohol kan være afhængighedsskabende, hvorfor det kan forestilles, at effekten af rusmidlerne på sigt kan blive til et fysiologisk behov (Sundhedsstyrelsen, 2006, s. 7). Det kan formodes, at de løsladte fastholdes i et misbrug, hvis misbruget kan betragtes som et fysiologisk behov, idet Allardt mener at disse behov er en forudsætning for opretholdelse af eksistens. En forståelse heraf kan være, at en løsladt med et misbrug kan søge behovet for stoffer og alkohol opfyldt, uafhængig om den løsladte har en fast bolig. Begrundelsen kan være, at den manglende opfyldelse af behovet kan medføre abstinenssymptomer, hvilket kan have en negativ indvirkning på øvrige fysiologiske behov, såsom søvnforstyrrelse (Sundhedsstyrelsen, 2006, s. 8).

Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet

Løsladt 1 fortæller, at *“Selvom du har de bedste intentioner (...) du bliver nødt til at begå kriminalitet igen. Uanset om du har lyst eller ej (...) Altså du skal skaffe penge, du skal måske skaffe et sted at være. (...)”* (bilag 3, s. 13). Både løsladt 1 og 2 fortæller at de har begået ny kriminalitet, blandt andet indbrud i en campingvogn og butikstyveri. Dette kan underbygges ved socialrådgiver 2s erfaring om at en løsladelse til intet forsørgelsesgrundlag *“(...) øger risikoen for at lave hurtige penge et andet sted”* (bilag 6, s. 89).

En forståelse af løsladt 1 og 2s kriminelle handler, er ifølge Allardts teori om at individet altid vil forsøge at opfylde de materielle og fysiologiske behov. Dette kan fortolkes ved, at løsladt 1 kan have følt sig nødsaget til at bryde ind i en campingvogn for at opnå tryghed og varme. Ligeledes

kan det fortolkes at løsladt 2, kan have oplevet en nødvendighed i at stjæle, for at opfylde behovet for mad. Løsladt 1 har ikke haft intentioner om at begå kriminalitet, hvorfor det kan forstås, som at han har set en kriminel handling som den eneste løsning. En yderlig forståelse kan være, at nogle løsladte vil forsøge at øge deres økonomiske ressourcer gennem kriminel handling, idet det kan letter gøre og fremskynde opfyldelsen af de materielle og fysiologiske behov.

Stigmatisering

Socialrådgiver 2s erfaring er, at *“(...) du beder om at blive stoppet af politiet, når du render rundt og ser sådan der ud, fordi det er bare sådan et samfundsbillede (...)”* (bilag 6, s. 101). Socialrådgiver 2 har opfattelsen af, at udseendet kan være afgørende for, hvilket samfundsbillede de løsladte vil blive mødt med. Begge informanter har overnattet på gaden, hvor løsladt 2 har bevæget sig rundt i samfundets gader for at samle flasker, samt været nødsaget til at bære rundt på alle sine ejendele, da opbevaringsmulighederne kan være begrænset. Endvidere har begge informanter begået kriminelle handlinger, såsom indbrud og tyveri.

På baggrund af ovenstående beskrivelser kan det fortolkes, at de løsladte kan adskille sig fra andre både udseende- og adfærdsmæssigt, dette kan ifølge Goffman betragtes som kropslig stigma og karaktermæssige fejl. Som tidligere beskrevet kan det på baggrund af løsladt 1s udsagn fortolkes, at det kan være udfordrende for de løsladte, som er bosat på gaden, at opretholde en god hygiejne, hvorved de løsladtes udseende kan fremstå usoigneret. En videre fortolkning heraf kan være, at de løsladtes usoignerede udseende i mødet med det øvrige samfund kan give et forvrænget billede af dem som hjemløse, hvorved de kan pålægges et stigma som hjemløs. Ligeledes kan det fortolkes, at de løsladte kan blive stigmatiseret på baggrund af overnatninger på gaden, samt indsamling af flasker, idet det er handlinger, som kan blive betragtet som karaktermæssige fejl. De kriminelle handlinger de løsladte har begået, er overtrædelser af samfundets gældende lov og regler, hvorfor disse kan forstås som afvigende handlinger og kan potentielt medføre et karaktermæssigt stigma. Samfundet kan have en stereotyp forestilling omkring kriminelles udseende, hvorfor de ifølge Goffman kan pålægges et kropsligt stigma i mødet med andre.

På baggrund af ovenstående kan det ud fra Goffmans teori fortolkes, at de løsladtes udseende og handlinger kan blive stigmatiseret, hvilket kan resultere i, at de løsladtes tilsyneladende egenskaber overskygger de faktiske egenskaber. Der vil under analyseafsnittet *at elske og at være* blive udfoldet, hvilken betydning stigmatisering kan have på de løsladtes muligheder for at opnå behovstilfredsstillelse i disse behovstyper, samt om stigmatisering har en indvirkning på, om de løsladte fastholder en kriminel adfærd.

9.1.1 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyseafsnit er vi kommet frem til en ny forståelse af, hvilken betydning en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have for de løsladtes muligheder for at opnå behovstilfredsstillelse i *at have*. Heraf hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet.

På baggrund af vores fortolkning af løsladt 1 og 2s udtalelser er vi kommet frem til en forståelse af, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan vanskeliggøre de løsladtes muligheder for at opfylde de fysiologiske og materielle behov, grundet den manglende tilgængelighed på gaden. Ligeledes kan det forstås, at de løsladte konstant skal søge deres materielle og fysiologiske behov opfyldt, såsom mad, varme, tryghed mv. Heraf er der opnået en forståelse af, at det kan kræve meget energi og tid, hvilket kan gøre det svært at afhjælpe andre sociale problemer og dermed kunne forbedre sin egen situation. Ligeledes er der, på baggrund af socialrådgiver 1s udtalelser, opnået en forståelse af, at et misbrug kan have betydning for de løsladtes muligheder for at arbejde med andre problematikker, idet et misbrug kan udløses og forstærkes af et liv på gaden. Endvidere er der opnået en forståelse af, at de løsladte kan fastholdes i et misbrug, uafhængig af boligsituation, idet det ifølge sundhedsstyrelsen er afhængighedsskabende. Ligeledes kan det på baggrund af Allardt fortolkes, at misbruget kan blive et fysiologisk behov.

På baggrund af vores fortolkning af løsladt 1s udsagn er der opnået en forståelse af, at opfyldelsen af de materielle og fysiologiske behov er let tilgængelig i fængslet. Herved er det fortolket, at det kan være mere attraktivt for de løsladte at vende tilbage til fængslet frem for at leve et liv på gaden. Med afsæt i løsladt 1 og 2s udtalelser kan det forstås, at manglende opfyldelse af de

materielle og fysiologiske behov kan medføre følelsen af at kriminelle handlinger er nødvendige for at kunne opfylde disse.

Endvidere er det ud fra Bourdieus kapitalbegreb forstået, at en løsladelse til intet forsørgelsesgrundlag kan begrænse de løsladtes muligheder for at kunne øge deres økonomiske og kulturelle kapitaler gennem beskæftigelse, hvorved det kan forstås at de løsladte begrænses i at kunne indgå i samfundet på lige fod med andre.

9.2 At elske

At elske refererer til behovet for kærlighedsfulde relationer og behovet for at indgå i fællesskaber. Som udgangspunkt har alle mennesker behov for gensidige relationer til familie, venner og bekendte.

Under *at elske* vil vi undersøge, hvilken betydning en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have for de løsladtes muligheder, for at kunne opnå behovstilfredsstillelse i forhold til fællesskab, solidaritet og kærlighed. Heraf hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet. Til at belyse dette, vil vi analysere på de løsladtes tilknytning til lokalmiljøet, familierelationerne og venskabsforhold. For at danne en større forståelsesramme vil vi inddrage Bourdieus habitus og kapitalbegreber og Goffmans stigmatiseringsteori.

Nærmiljø

Løsladt 1 og 2 fortæller, at de hovedsageligt omgik personer, der var i samme situation, mens de var bosat på gaden. Løsladt 1 og 2 begrundet det med, at man *"omgås jo også nogle du har relation til igå"* og at *"man samler sig, jo"* (bilag 3, s. 22 og bilag 4, s. 42). Løsladt 1 fortæller endvidere: *"(...) så er man ligesindet"* (bilag 3, s. 22), hvilket kan forstås, at han søger sammen med personer, som han kan relatere sig til. Socialrådgiver 1 mener, at de løsladte som er bosat på gaden, har størst tillid til dem der er i samme situation, idet de bedst kan identificere sig med hinanden (bilag 5, s. 80). Ligeledes fortæller løsladt 1: *"..så, så hvis man er hjemløs og eller narkoman eller er bumsen så.. så snakker man jo ikke med øh.. folk i et andet samfundsplan vel. Altså det kan man godt, men det er ikke normalt, altså"* (bilag 3, s. 23). Dette kan forstås, at løsladt

1 har opfattelsen af, at det ikke er normalt at interagere med personer som er højere stillet i samfundet.

Ved at løsladt 1 og 2 beskriver, at de har omgået personer, de kan relatere sig til, kan det forstås, at disse personer er eller har været i samme livssituation som løsladt 1 og 2. Heraf kan det fortolkes, at disse personer har lignende problemstillinger, såsom hjemløshed, kriminalitet og et misbrug. Det kan overvejes, hvorvidt de løsladtes udsagn afspejler deres oprigtige holdning, idet de stillede spørgsmål kan have været ledende og vores forforståelse kan have været for fremtrædende. Ligeledes kan en fortolkning være, at de løsladtes udsagn afspejler, at de har været en del af det offentlige system i flere år, hvorfor de løsladtes formuleringer kan være favoriseret af fagpersonernes faglige udtryk. En videre refleksion er, om løsladt 1 vil opleve det mere normalt at omgås "*folk i et andet samfundsplan*", når han lever under stabile boligforhold, idet han på baggrund af sit misbrug kan være en del af misbrugsmiljøet, hvilket kan være uafhængig af en fast bolig.

Som tidligere skrevet under *at have*, kan det forstås, at et liv på gaden medfører forskellige omstændigheder, som en mangelfuld opfyldelse af behovet for tryghed og varme og en daglig søgen for opfyldelsen af behovene for mad og drikke. Dette kan give en forståelse af, at de løsladte på gaden er udsat for sammenlignelige omstændigheder, som på baggrund af Bourdieu kan forstås, at have indflydelse på deres habitus. Herved fortolkes det, at de løsladtes habitus vil ligne hinanden i en vis grad, hvorfor det, ifølge Bourdieu, kan forstås, at de kan ligne hinanden i forhold til deres følelser, tænkning og handling. Dette kan give en forståelse for løsladt 1 og 2s oplevelse af, at de søger sammen med personer, som de bedst kan identificere sig med.

Som tidligere fortolket under *at have* kan de løsladte have en lav økonomisk kapital, idet de ikke har en bolig og kun få ejendele, samt er i besiddelse af få økonomiske midler. På baggrund af en forståelse af, at mange af de løsladte ikke har en uddannelse eller et arbejde, kan det fortolkes, at de løsladte har samme mængde kulturel kapital. Ydermere kan det forstås, at de løsladte kan have en sammenlignelig social kapital, ved at de opsøger og omgås personer fra samme miljø. Ifølge Bourdieu medfølger der en vis magt og indflydelse med mængden af de besiddende kapitaler. En fortolkning på baggrund af Bourdieu er, at de løsladte kan opleve mindreværd ved, at være sammen med personer der er i besiddelse af en større mængde kapitalværdi, idet de i interaktionen kan besidde en lavere mængde kapitalværdi og kan undertrykke sig selv. Dette kan

give en forståelse for løsladt 1s opfattelse af, at man ikke snakker med andre, som befinder sig på et andet *samfundsplan*. Ligeledes kan det fortolkes, at en ulig magtfordeling i mødet mellem de løsladte og personer med større mængde kapitalværdi ikke nødvendigvis vil blive ændret af, at den løsladte får en bolig. Dette kan fortolkes ved, at stabile boligforhold kan øge den økonomiske kapital, men ikke nødvendigvis vil øge de andre kapitalformer. En ulig magtfordeling kan stadig finde sted, idet de løsladte fortsat kan have mindre kulturel og social kapitalværdi, hvorfor en undertrykkelse stadig kan forekomme i mødet. Dette kan give en forståelse for, hvorfor de løsladte opsøger og fastholdes i miljøer, hvor personerne har samme mængde kapitalværdi.

Løsladt 1 beskriver, at han på gaden har været optaget af at søge sociale relationer (bilag 3, s. 19). Dette kan forstås som, at man på gaden skal søge sociale relationer. I modsætning til løsladt 1, oplyser løsladt 2, at han udover korte samtaler med bekendte, ikke har været sammen med andre (bilag 4, s. 42).

En overvejelse kan være, at menneskers behov for socialt samvær kan være på forskellige niveauer, hvoraf det kan fortolkes, at løsladt 2 kan have et mindre behov for socialt samvær. Socialrådgiver 2 udtaler, at mange løsladte er følelsesmæssigt skadet, idet de kan have været udsat for omsorgssvigt i barndommen (bilag 6, s. 79). På baggrund af dette kan det forstås, at løsladt 2 kan have oplevet svigt i relationen til familie og venner, hvorved han kan have opbygget en generel mistillid over for andre mennesker.

Løsladt 2 fortæller, at han ikke har omgået nogen, hvilket ud fra Goffman kan forstås, som en reaktion på et pålagt stigma, som hjemløs og/eller kriminel. Heraf kan det forstås, at løsladt 2 afskæres fra daglig socialt samkvem, hvilket ifølge Allardt kan forstås, at vanskeliggøre hans muligheder for opfyldelsen af behovet for social samvær. Manglende daglig socialt samkvem kan ifølge Goffman medføre, at personen bliver deprimeret, ængstelig og mistænksom, hvilket kan forstås at kunne afskærme løsladt 2 yderligere fra sociale samvær.

Nærtstående relationer

Både løsladt 1 og 2 fortæller, at de ikke har haft kontakt til hverken deres familie eller gode venner, som de har haft en nære relation til inden løsladelsen til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. De begrundet dette med: *“Jeg havde ikke lyst (...) min familie vidste ikke en*

skid om at jeg gik på gaden” (bilag 4, s. 43). og “(...) man har bare ikke overskud til det (...)” (bilag 3, s. 15). Løsladt 1 oplever, at løsladelsen til ustabile boligforhold og livet på gaden, er grundlaget for at de nære relationer sættes på standby, idet det har forårsaget manglende overskud.

Ligeledes fortæller løsladt 1 en yderligere begrundelse for hvorfor han ikke ønsker at tage kontakt til familien:

(...) så har jeg ikke lyst til at komme hjem til dig. Komme ubarberet og påvirket og.. og beskidt tøj, når det billede af mig du normalt har af mig, er i pæne skjorte og pæne sko og nyvasket cowboybukser (...). Så har jeg ikke pludselig lyst til at komme og se sådan ud.
(bilag 3, s. 24)

Endvidere fortæller løsladt 1:

(...) hvis jeg møder min søster på gaden så vender jeg mig også om igås. Så hun ikke ser mig igås.. altså. Det er jo ikke fordi jeg ikke har lyst til at snakke med hende, det har jeg jo for alt i verden igås. Det skal bare være i en anden situation igås (...) hun ikke ser dårligere på mig af den grund, men det er jo kun inde i mit hoved igås. (bilag 3, s. 25)

Citatet beskriver, at løsladt 1 undlader at tage kontakt til familien, samt aktivt forsøger at forhindre et møde, idet han ikke ønsker at søsterens opfattelse af ham skal ændres. Løsladt 1 fortæller, at “(...) Jeg har sådan set 11 dages samvær på papir med min søn, igås.. hvis jeg har egen bolig” (bilag 3, s. 21), men “(...) jeg kan jo ikke have ham (...) i weekenden på gaden (...)” (bilag 3, s. 21). Løsladt 1 udtrykker, at en løsladelse til ustabile boligforhold har medført, at et samvær med sin søn ikke har været muligt, idet han ikke havde egen bolig. I modsætning til løsladt 1, har løsladt 2 haft et ophold hjemme ved sin mor, uden at hun har fået kendskab til hans situation som hjemløs: “(...) Jeg tog også en gang ned til min mor, men så var jeg der måske i en weekend, så så det bare normalt ud” (bilag 4, s. 43).

En fortolkning af at løsladt 1 sætter de nærtstående relationer på standby kan være, at det som tidligere nævnt, kan være vanskeligt at danne rammer og hverdagsstruktur i et liv på gaden. Ligeledes beskriver løsladt 1, at han har ret til 11 dages samvær, hvorfor dette kan forstås, at der er blevet truffet afgørelse om samvær. Der er ikke et lovmæssigt krav om, at en bolig forudsætter et samvær, hvorfor det kan fortolkes, at der kan være andre grunde til det manglende samvær. Ligeledes beskriver løsladt 1, at han vil genskabe kontakten til sin søster, når han er i en “anden

situation”, hvilket kan forstås både i forhold til forbedring af hans hjemløse situation, samt misbruget.

Endvidere er det fortolket under *at have*, at et misbrug kan blive til et fysiologisk behov og at opfyldelsen af dette kan blive til en nødvendighed for daglig overlevelse og eksistens. Det kan derfor fortolkes, at det er svært at undlade behovet for misbrug i samværet med familien, idet det kan være uoverskueligt og hårdt at skulle fravælge og undvære misbruget i relationen. Det kan derfor forstås, at løsladt 1s misbrug kan have været årsagen til, at han har sat relationen til sin familie og sin søn på standby. Ved at løsladt 1 nævner, at han ikke ønsker at tage kontakt til sin familie og venner, når han er *påvirket*, kan der reflekteres over, om en fast bolig ville kunne ændre på dette, idet en bolig ikke automatisk medfører ophør af et misbrug.

Ovenstående citater kan forstås, at løsladt 1 ikke ønsker at hans familie skal ændre deres opfattelse af ham som menneske, hvorved han kan risikere, at tabe den anseelse og værdi han har i samværet med familie og venner. Som tidligere fortolket kan det være vanskeligt, at opretholde en god hygiejne når man er bosat på gaden, hvorfor det ud fra Goffman kan fortolkes, at løsladt 1 ikke kan skjule sit stigma som hjemløs grundet sit udseende. Herved kan løsladt 1 være i risiko for at blive stigmatiseret af sine nære relationer. På baggrund af Goffman kan det fortolkes, at løsladt 1 bærer en indre frygt for at blive stigmatiseret af venner og familie, idet et stigma kan medføre, at personen påtager sig rollen. Dog kan det forstås, at løsladt 1 er overbevist om, at det ikke vil forholde sig således i virkeligheden.

Ligeledes kan det ud fra Goffman fortolkes, at løsladt 1 er bevidst om den potentielle miskreditering, som stigmaet kan medføre, hvorfor han undlader at tage kontakt til familien. Dette kan forstås ved, at et pålagt stigma kan skygge for de faktiske egenskaber, som familien og vennerne tidligere har værdsat. På baggrund af Goffman kan det forstås, at løsladt 1 har prøvet, at undgå en potentiel konfrontation i stigmaet, idet det kan kræve store kraftanstrengelser, for at slippe fri fra det pålagte stigma. I modsætning til løsladt 1, har løsladt 2 haft materielle ressourcer til at gå regelmæssigt i bad og opbevare sine ting i et skab på togstationen. Heraf kan det fortolkes, at han har formået at skjule sit stigma som hjemløs og kan derfor have haft mod på at besøge sin mor. Idet løsladt 2 kun har besøgt sin mor én gang, kan det forstås, at han ville undgå risikoen for, at de potentielt miskrediterede egenskaber bliver opdaget og at han herved bliver stigmatiseret.

Opsøge hjælp hos netværket

Løsladt 1 og 2 fortæller, at de ikke har søgt hjælp hos nære relationer, men at de har søgt hjælp hos *"andre der måske har en bolig (...)"* (bilag 3, s. 24). Dette citat kan beskrive, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan medvirke til at de løsladte forsøger at trække på nærmiljøets ressourcer, således de kan opnå opholdsmuligheder. Hertil giver løsladt 2 et eksempel: *"(...) Da jeg boede i X kommune der kom en kammerat hos mig tit, og så siger jeg, hvad fanden Peter er du kommet ud igen. (...) jeg havde igen ikke noget sted af at bo(...)"* og *"(...) han vidste godt han kunne være hos mig et par dage eller tre, men han vidste også godt han ikke kunne boende hos mig"* (bilag 4 s. 47). Løsladt 2s kammerat er blevet løsladt til ingen bolig, hvorfor han har søgt hjælp hos nærmiljøet for at opnå husly. På baggrund af dette er der opstået en undren over, hvorfor de løsladte vælger at søge hjælp hos nærmiljøet fremfor det nærtstående netværk og dermed de ressourcer dette eventuelt er i besiddelse af. Løsladt 1 begrundet det således:

(...) det lader vi være med og det ved jeg alle andre også gør (...) selvom man godt ved, at de selvfølgelig vil de være der for en alligevel og de vil ikke se dårligere på en øh.. de vil måske vaske ens tøj og.. og give en seng og sove i og give en noget at spise igås. (bilag 3, s. 26)

Løsladt 1 er sikker på, at hans familie har ressourcerne og viljen til at yde hjælp, men han ønsker ikke deres hjælp. Dette kan forstås, at løsladt 1 har oplevelsen af, at der er en generel holdning om at familien ikke opsøges for hjælp, hvilket løsladt 1 og 2 begrundet med *"(...) Jeg kan altså heller ikke gå til mor "piv piv". Det er jeg altså blevet lidt for gammel til"* (bilag 4, s. 43) og *"(...) det er jo ligesom øh.. man har bare ikke lyst og.. og sku gå ned i banken, nu skal huset på tvangsauktion"*(bilag 3, s. 26). Hertil beskriver de, at *"(...) det er pinligt"* (bilag 4, s. 43) og *"Ja det er flovt (...)"* (bilag 3, s. 26).

Vores overvejelser i forhold til det har været, at det ses mest naturligt at opsøge hjælp hos det nærtstående netværk. Som tidligere beskrevet fortæller socialrådgiver 1, at nogle løsladte har haft en barndom præget af omsorgssvigt, hvorfor de løsladte kan have udviklet en mistillid og en forventning om, at familien ikke vil hjælpe dem. Ud fra løsladt 2s udtalelse, kan det forstås, at han i sin opvækst har oplevet, at udfordringer skal klares på egen hånd. Endvidere er en refleksion at eventuelt manglende ressourcer hos familie og venner, kan gøre det vanskeligt for dem at yde

hjælp til den løsladte, selvom de kan ønske dette. Det kan forestilles, at den løsladtes kendskab til de få ressourcer hos familie og venner, kan medføre at denne ikke ønsker at opsøge hjælp hos dem, for at undgå at de udsættes i en presset og dilemmafyldt situation. Desuden kan det fortolkes, at løsladt 1 og 2 har en skamfølelse over deres livssituation og formentlig anser det som et nederlag. Dette kan fortolkes ved, at løsladt 1 sammenligner at spørge om hjælp med at sætte sit hus på tvangsauktion.

Idet det kan forstås, at de løsladte fravælger hjælpen hos familien, kan en yderligere overvejelse være, at de løsladte søger støtte og hjælp hos nærmiljøet, for at få opfyldt sine behov i *at have*. Dog udtrykker løsladt 2, at kammeratens opholdsmulighed har været tidsbegrænset, hvorved det kan forstås, at hjælpen har været kortvarig. En overvejelse heraf kan være, at løsladt 2 ikke har haft ressourcerne til, at kunne give den støtte og hjælp kammeraten formentligt har haft brug for efter løsladelsen.

Som tidligere fortolket ud fra Bourdieu, søger personer sammen med lignende habitus og mængde kapitalværdi, hvilket kan give en forståelse for, hvorfor de løsladte søger hjælp hos nærmiljøet. En fortolkning heraf kan være, at den hjælp og støtte det tidligere netværk kan yde, muligvis ikke er tilstrækkeligt. Dette kan forstås ved hjælp af Bourdieu, idet løsladte kan have en lav grad af kapitalværdi, hvorved nærmiljøet kan have sammenlignelige mængde kapitalværdi. De anførte citater kan forstås som, at løsladt 1 og 2 er sikker på, at deres nærtstående netværk har viljen til at yde hjælp, hvorfor de løsladte, ifølge Bourdieu, kan være i besiddelse af en høj grad af social kapital til at kunne opnå hjælp og dermed forbedre deres livssituation. Ved hjælp af Bourdieu kan det forstås, at løsladt 1 og 2 ikke udnytter deres sociale kapital, hvorved de afskærer muligheden for at kunne øge de andre kapitaler, såsom økonomisk og kulturel kapital, gennem de nærtstående relationer. Ligeledes kan en fortolkning være, at løsladt 1 og 2 kan fastholdes i hjemløsheden, hvis de ikke kan øge deres kapitalformer på anden vis. En yderlig forståelse for, hvorfor de løsladte ikke opsøger hjælp hos de nærtstående relationer, kan være frygten for at blive stigmatiseret som hjemløs, som er blevet udfoldet tidligere i projektet. På baggrund af ovenstående kan det forstås, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag blandt andet kan være med til at fastholde dem i en udsat position.

I nedenstående citat beskriver løsladt 1 hvornår han forestiller sig at opsøge det nærtstående netværk igen: *"(...) Så venter jeg med at banke på deres dør indtil, at jeg har en lejlighed igen. Jeg eventuelt er i gang med at søge arbejde (...)"* og *"Så er jeg på vej derhen i livet igen, hvor de også er. Så er man igen sammen med nogle man relaterer sig til igås"* (bilag 3, s. 24 og 25). Løsladt 1 stoler på, at hans nærtstående netværk fortsat vil være der, selvom de ikke har været i kontakt mens han har boet på gaden, hvilket han udtrykker således: *"Så vil jeg hellere vente til at jeg har vist.. prøv at høre her i kan godt lide mig, derfor er i der også når jeg kommer tilbage dertil hvor de kunne huske jeg var igås"* (bilag 3, s. 24). Dog udtrykker løsladt 1: *"(...) jo længere tid det bliver sat på standby jo (...) sværere og sværere bliver det også at få taget kontakt til dem igen"* (bilag 3, s. 15). Dette kan forstås, at det kan blive vanskeligere for løsladt 1 at genetablere relationen med længden af udeblivelsen af kontakten.

Ovenstående citat kan forstås, at løsladt 1 ønsker at komme ud af den udsatte position uden hjælp fra den nærtstående netværk og først vil opsøge dem, når han har opnået en levestandard, der lever op til hans opfattelse af, hvordan et godt liv skal se ud. En forståelse for vanskeligheden i at genetablere kontakten, kan være at det nærtstående netværk føler sig fravalgt i den løsladtes liv. Både løsladt 1 og 2 fortæller, at det nærtstående netværk ikke er bevidste om deres tilværelse på gaden, hvorfor det kan fortolkes, at disse kan føle sig ignoreret og svigtet. Heraf kan det forestilles, at den løsladte mister værdi hos det nærtstående netværk, hvorfor genetablring af kontakten kan være vanskeligt.

Ud fra Bourdieu kan det forstås, at løsladt 1 ønsker at få en bolig og et arbejde inden han møder sin familie, idet det kan øge hans økonomiske og kulturelle kapitaler. Det kan fortolkes, at en øgning af kapitalværdien, kan medvirke til at han opnår tilsvarende kapitalværdier som det nærtstående netværk, hvorigennem han kan føle ligeværd og anerkendelse i mødet.

En fortolkning kan være, at en mislykket genetablring af kontakten til familien kan medføre, at de løsladte vil søge mod det tidligere nærmiljø, idet Allardt betragter individet for et socialt væsen, hvorfor de løsladte søger mod det tidligere nærmiljø, som kan være præget af misbrug og kriminalitet.

Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet

Socialrådgiver 2 fortæller at *"(...) deres netværk, det viser.. det viser forskning også, at det har en kæmpe betydning for om de vælger prosocial eller prokriminelt"* (bilag 6, s. 88). Citatet kan beskrive, at netværket har betydning i forhold til, om der vælges en prosocial eller pro kriminell adfærd efter løsladelsen, idet det afhænger af hvilket netværk de søger efter løsladelsen. Heraf beskriver socialrådgiver 2, at tiden i fængslet kan have betydning for om de løsladte vælger et prosocialt- eller prokriminelt miljø: *"(...) de lærer jo mange mennesker at kende når de sidder i fængsel og er jo ikke altid dem med de bedste intentioner om at leve et prosocialt liv, som de egentlig får som nogle af deres nærmeste (...)"* (bilag 6, s. 88).

Hertil giver socialrådgiver 2 en beskrivelse af, at nogle indsatte kan blive fastholdt i det prokriminelle miljø i fængslet, på trods af et ønske om at komme ud af kriminaliteten. Dette begrundes hun med, at fængslet er præget af en hierarkisk opbygning, hvorved de øverste i hierarkiet bestemmer hvad der skal ske og foretages (bilag 6, s. 95). Ligeledes beskriver socialrådgiver 2: *"(...) der er ikke nogen af dem der kommer ud og får et nyt netværk. Det er simpelthen så svært for det betyder at de skal sige farvel til det gamle, kendte, trygge (...)"* (bilag 6, s. 90). Socialrådgiver 2 oplever, at de løsladte ikke etablerer et nyt netværk, idet de kendte og trygge omgivelser kan være svære at afgive.

Ligeledes oplever socialrådgiver 2: *"(...) for at.. at de opsøger dem som de ved der har gang i noget, hvor de kan få nogle penge (...)"* (bilag 6, s. 89). Citatet kan forstås som, at en løsladelse til intet forsørgelsesgrundlag kan øge risikoen for at de løsladte begår ny kriminalitet efter løsladelsen.

Ud fra socialrådgivernes oplevelser kan det reflekteres, at baggrunden for at de løsladte vælger at fremskaffe 'hurtige penge' ikke nødvendigvis afhænger af, om de søger det prosociale eller prokriminelle miljø. Dette kan forstås ved, at det som tidligere nævnt, kan være udfordrende at opnå et ordinært arbejde grundet deres plet på straffeattesten, hvorfor de løsladte kan føle sig nødsaget til at vælge et alternativ.

Endvidere udtaler socialrådgiver 1, at nogle af de løsladte aldrig har fået lært de almindelige færdigheder (bilag 5, s. 68). Heraf kan det forstås, at *de almindelige færdigheder* kan forudsætte et ordinært arbejde, hvorfor grundlaget for at 'lave hurtige penge' ligeledes kan være, at de løsladte aldrig har lært at påtage sig et arbejde. Herfor kan det fortolkes, at et arbejde kan være mindre attraktivt end en hurtig økonomisk fortjeneste gennem en kriminell handling. Ud fra Bourdieu kan

det fortolkes, at de løsladtes habitus påvirkes af de omgivelser og relationer man færdes i og udvikles gennem hele livet, hvilket kan give en forståelse af, at det opbyggede netværk i fængslet kan være medvirkende til, hvordan de løsladte føler, tænker og handler. Heraf kan det forstås, at være vanskeligt, at udvikle en prosocial tankegang og livsstil, hvis de nærmeste relationer ikke har intentionerne for at leve et prosocialt liv. Inspireres de løsladte af det kriminelle miljø, kan det fortolkes, at de automatisk kan blive inspireret til at fastholde den kriminelle livsstil. Herved kan det fortolkes, at det kriminelle netværk kan fastholde de løsladte i det pro kriminelle miljø og heraf i en kriminel adfærd.

Ligeledes kan en forståelse være, at de løsladte ikke har modet til at fravælge deltagelsen i forskellige kriminelle handlinger i fængslet og derfor fortsætter den kriminelle adfærd. En fortolkning heraf, kan ud fra Bourdieu være, at fængslet påvirker de løsladtes habitus, hvoraf disse erfaringer bliver en del af de dispositioner de løsladte tillærer sig og derfor fortsætter med kriminelle handlinger efter løsladelsen.

De løsladte kan, som tidligere beskrevet, have svært ved at etablere nye relationer, især til personer fra en anden samfundsplan, hvorfor de kan søge mod det tidligere prokriminelle miljø for at få opfyldt de materielle og fysiologiske behov. Som tidligere beskrevet kan en forståelse ud fra Bourdieu være, at den løsladte kan opleve en ulig magtfordeling i mødet med andre, hvis den løsladte er i besiddelse af færre kapitalværdier. Det kan fortolkes, at det kan være svært at tage afsked fra tidligere venner i det prokriminelle miljø, da de kan have sammenlignelig kapitalværdi, hvorefter de løsladte kan have mulighed for at opnå symbolsk kapital for deres kapitalværdi.

9.2.1 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyseafsnit *at elske* er vi kommet frem til en ny forståelse af, hvilken betydning en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have for de løsladtes muligheder for at kunne opnå behovstilfredsstillelse i forhold til fællesskab, solidaritet og kærlighed. Heraf hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet.

På baggrund af vores fortolkning af løsladt 1 og 2s udtalelser er der opnået forståelsen, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan medføre, at det nærtstående netværk ikke opsøges. Ud fra Goffman er det fortolket, at de løsladte kan være bevidst om samfundets stereotype forestillinger, hvorfor det kan forstås, at de ikke opsøger det nærtstående

netværk i frygt for at blive diskrimineret for deres tilværelse på gaden. Ud fra informanternes udtalelser har mange løsladte et misbrug, hvorefter det er fortolket, at et misbrug kan vanskeliggøre opretholdelsen af kontakten til det nærtstående netværk. Det er forstået, at misbruget kan have samme betydning for samværet uafhængig af den løsladtes boligsituation. Ligeledes er der på baggrund af vores fortolkning af socialrådgiver 1s udsagn opnået en forståelse af, at nogle løsladte har oplevet omsorgssvigt i barndommen, hvorefter det er reflekteret, at de kan have opbygget en mistillid til det nærtstående netværks vilje til at yde hjælp. På baggrund af Bourdieu er det fortolket, at manglende opsøgen af det nærtstående netværk, kan betyde, at de løsladte ikke udnytter de ressourcer, som ligger i deres sociale kapital. Herved er det forstået, at det kan begrænse dem i at øge deres økonomiske og kulturelle kapital ved hjælp af den sociale kapital.

Endvidere er der ud fra Allardt opnået en forståelse af, at behovet for fællesskab kan medføre, at de løsladte søger behovet opfyldt hos nærmiljøet, såsom de kriminelle og hjemløse miljøer. Ved hjælp af Bourdieu er det fortolket, at de løsladte søger sammen med personer med sammenlignelig habitus, idet de i disse miljøer kan opleve ligeværd og anerkendelse. Ligeledes er det fortolket, at personer i de kriminelle og hjemløse miljøer kan være i besiddelse af en lav kapitalværdi, hvorved det er fortolket, at de ikke kan yde den støtte, som de løsladte har behov for, for at kunne komme ud af deres tilværelse på gaden. Det er fortolket, at manglende udnyttelse af de nærtstående netværks kapitaler og den eventuelle lave kapitalværdi i nærmiljøet kan fastholde de løsladte i deres tilværelse på gaden, hvis de ikke kan øge deres kapitalformer på anden vis.

Ud fra Bourdieu er det fortolket, at de løsladte kan have lavere kapitalværdi end personer i det prosociale miljøer, hvorved det kan være vanskeligt at etablere et nyt netværk uden for de prokriminelle miljøer. Det er fortolket, at den ulige magtfordeling i mødet med personer, som er i besiddelse af en større mængde kapitalværdi, kan medføre at de løsladte undertrykker sig selv i interaktionen. Heraf er det forstået, at de løsladte kan søge og fastholde de miljøer, hvor personerne har samme mængde kapitalværdi.

9.3 At være

Allardts tredje og sidste behovsbegreb *at være* refererer til behovet for at føle sig unik, accepteret, respekteret og uerstattelig.

Under *at være* vil vi undersøge, hvilken betydning en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have for de løsladtes muligheder, for at kunne opnå behovstilfredsstillelse i forhold til at føle sig unik, accepteret, respekteret og uerstattelig, herunder deres udfoldelsesmuligheder. Til belysning af dette anvendes Bourdieus begreber habitus og kapitaler og Goffmans stigmatiseringsteori. Derudover vil den opnåede forståelse under *at have* og *at elske* blive inddraget, for at kunne opnå en dybere forståelsesramme af de løsladtes handle- og udfoldelsesmuligheder i samfundet, herunder hvordan det kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet.

At være en hjemløs løsladt

Som tidligere beskrevet under *at have* fortæller løsladt 1, at han har fremstået usoigneret, efter han er blevet løsladt til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Hertil beskriver han: *"(...) mit billede af mig selv er jo ikke sådan, vel, altså normalt er jeg nybarberet, nyklippet og velsoigneret og alt sådan nogle ting og det er også gerne det indtryk jeg gerne vil give andre menneske, igås(...)"* (bilag 3, 16). Dette citat kan forstås som, at løsladt 1 har et selvbillede af at være en velsoigneret person, hvorfor han ønsker at fremtræde velsoigneret, for at kunne danne et godt indtryk i mødet med andre. Ligeledes fortæller han: *"For det er ikke mig at bo på herberger og.. være hjemløs og gå i beskidt tøj"* (bilag 3, s. 16). Ovenstående citater kan give en forståelse af, at løsladt 1 ikke identificerer sig som hjemløs og de medfølgende handlinger, såsom at samle skodder op fra gaden (bilag 3, s. 12).

Endvidere fortæller løsladt 2: *"(...) Jeg lignede jo ikke en hjemløs. Jeg gik jo i bad og rent tøj hver dag altså.."* (bilag 4, s. 45). Modsat løsladt 1 har løsladt 2 formået, at efterleve sin selvopfattelse af, hvordan man bør se ud. Dog fortæller løsladt 2, at han har oplevet det nedværdigende, at skulle samle flasker (bilag 4, s. 44).

Ud fra løsladt 1 og 2s udtalelser kan det fortolkes, at deres selvopfattelse ikke stemmer overens med den måde de er nødsaget til at fremtræde på. Det kan forstås, at løsladt 1 og 2 kan være bevidste om de stereotype forestillinger samfundet har af hjemløse, hvorfor det kan tænkes, at løsladt 1 og 2 under interviewet fremstiller deres ønskværdige selvbillede. Dette kan forstås ved,

at løsladt 2 fortæller, at han dagligt har været i bad, hvor det kan forestilles, at dette er det ønskede selvbillede, men som ikke nødvendigvis afspejler realiteten. En fortolkning heraf kan være, at de løsladte kan forsøge, at danne et positivt billede af dem, ved at gøre os opmærksom på, at de ikke besidder de egenskaber der er forbundet med at være hjemløse. Idet vi er bevidste om, at løsladt 1 og 2 har et misbrug, kan det fortolkes, at en fast bolig og et forsørgelsesgrundlag ikke nødvendigvis vil kunne medvirke til opnåelsen af det ønskede selvbillede. Det fortolkes på baggrund af Socialstyrelsen, at et misbrug kan medvirke til en nedprioritering af soigneringen, samt kan udløse ændringer i adfærden, såsom psykotisk og udadreagerende adfærd (Socialstyrelsen, 2010, s. 52 og 120). Heraf kan det fortolkes, at det kan være en afvigende adfærd, som i det offentlige rum kan give et forvrænget billede af de løsladte.

Ud fra Goffman kan det forstås, at de løsladte står uden en backstage, ved at de ingen bolig eller fast base har. Backstage er det sted individet kan trække sig tilbage, slappe af og samle energi, mens frontstage er det offentlige rum, hvor individet spiller og tilpasser sin rolle (Hutchinson, G. S. & Oltedal, S., 2006, s. 102-103). Ud fra dette kan det fortolkes, at de løsladte kan være nødsaget til at udføre de handlinger, som hører til backstage i frontstage. Det kan forstås, at de løsladte konstant kan være i fare for at blive mødt med en negativ reaktion på det de gør, idet de ikke kan vælge hvordan de vil fremstå i det offentlige rum, samt ikke kan skjule deres handlinger. Det kan forstås, at de løsladte som er bosat på gaden ikke har mulighed for at vælge, hvordan de vil fremstå i forskellige situationer, idet de kan have vanskeligt ved at opretholde en god hygiejne, samt være nødsaget til at misbruge i det offentligt rum. En fortolkning ved hjælp af Goffman kan være, at dette kan fremkalde negative reaktioner fra samfundet, hvilket kan resultere i en stigmatisering.

Ifølge Goffman vil mennesket gerne styre andres opfattelser af én igennem valgte kulisser og rekvisitter, hvorved mennesket kan bevare deres selvbillede (Hutchinson, G. S. & Oltedal, S., 2006, s. 102). En fortolkning heraf kan være, at løsladt 1 og 2 kan have haft svært ved at tilpasse deres roller, idet de konstant har bevæget sig rundt på frontstage, samt ikke har haft ressourcerne til at udvælge kulisser og rekvisitter. Gaden kan forstås for at være en af de løsladtes kulisser, hvorved det kan fortolkes, at de kulisser de har adgang til befinder sig i miljøet, såsom natvarmestue, herberger osv. Som tidligere fortolket, kan de løsladte have få økonomiske kapitaler, såsom manglende mulighed for opbevaring af ejendele og intet forsørgelsesgrundlag. Heraf kan det fortolkes, at de kan have mangel på rekvisitter til at kunne styre andres opfattelser af dem. En

forståelse heraf kan være, at en konstant negativ reaktion på deres handlinger og de manglende ressourcer til at kunne styre andres opfattelse, kan resultere i et negativt selvbillede, samt lavt selvværd. Dette kan forstås på baggrund af Allardt, idet en længere tilværelse i en udsat position kan medføre et lavt selvværd.

Adspurgt om en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have påvirkning på samfundets syn fortæller socialrådgiver 1:

(...) så kunne jeg forestille mig at folk måske også har nogle fordomme i forhold til den del, at man tænker jamen det er ikke sikker man synes de fortjener bedre, det er de selv udenom og de har selv været skyld i at de har været inde og afsone en dom, øhm.. (bilag 5, s. 77)

Endvidere fortæller socialrådgiver 1, at *"(...) det er alle over en kam, og de må selv tage ansvar og hvis de ikke kan det, jamen så må de bare.. altså.."* (bilag 5, s. 91).

Ovenstående citater beskriver, at samfundet har en opfattelse af, at de løsladte skal tage ansvar. Ligeledes, at de løsladte som løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have oplevet, at blive mødt med fordomme, idet samfundet kan opfatte deres tilværelse som selvforskyldt, samt at de ikke fortjener bedre, idet de har begået kriminalitet.

Med afsæt i *at have*, kan det forstås, at løsladte, som er bosat på gaden, kan have manglende ressourcer eller stå over for sociale problemstillinger, som kan forringe deres forudsætninger for at kunne tage ansvar og afhjælpe deres tilværelse på gaden. Ud fra samfundets opfattelse, om at de løsladte ikke fortjener bedre, kan det fortolkes, at de løsladte kan fastholdes i deres situation, idet samfundet ikke ønsker at hjælpe og støtte disse løsladte til forbedring. En forståelse heraf kan være, at de løsladte på eget initiativ og kræfter skal prøve at komme ud af deres tilværelse på gaden.

Ifølge Goffman kan det forstås, at stigmaet som hjemløs og kriminel kan medføre, at de løsladte kan blive mødt i deres tilsyneladende identitet, frem for deres faktiske identitet. Ved at samfundet 'skærer alle løsladte over en kam', kan det forstås, at de løsladtes identitet bliver generaliseret, hvorved de kan blive betragtet ud fra deres tilsyneladende identitet. Herved kan det forstås, at de løsladte kan få pålagt egenskaber som udspringer af stigmaet som kriminel og hjemløs, hvilket kan

skygge for deres andre egenskaber og dermed deres faktiske identitet. Det kan forstås, ud fra Goffman, at de løsladtes faktiske identitet i mødet med andre kan være i fare, idet de er potentielt miskrediteret og i risiko for at blive stigmatiseret, hvorved de kan blive betragtet ud fra en kategorisering frem for deres faktiske identitet. Det kan reflekteres, at der kan opstå et identitets dilemma, hvis den løsladte ikke oplever sammenhæng mellem den tilsyneladende identitet og den faktiske identitet.

Ud fra Allardt og Goffman kan det fortolkes, at de løsladte i mødet med andre kan opleve manglende anerkendelse for deres unikhed og faktiske egenskaber, når de bliver betragtet ud fra deres tilsyneladende identitet, idet de kan blive pålagt negative egenskaber gennem stigmaet. Heraf kan det fortolkes, at det kan medføre følelsen af manglende værdsættelse for den man er, hvilket kan påvirke selvværdet negativt.

På baggrund af ovenstående har vi været interesseret i at udvide vores forståelsesramme for hvilken betydning en stigmatisering kan have på de løsladte, samt hvilke handlingsstrategier der kan vælges til håndtering af dette. Hertil fortæller løsladt 1:

(...) selvfølgelig tænker jeg over det, men man prøver på at fortrænge det og igen det der med stoffer og alkohol, igå... det er jo for at fortrænge hvordan folks billede på en det er, fordi mit billede af mig selv er jo ikke sådan vel (...). (bilag 3, s. 15-16)

Dette citat beskriver, at han anvender rusmidler til at fortrænge det forvrængede billede, som han tror det øvrige samfund har af ham. Socialrådgiver 1 har opfattelsen af, at *“de er skide ligeglade (...) jeg tror faktisk at de langt stykke hen ad vejen er lidt ligeglade med hvad folk tænker om dem”* (bilag 5, s. 79). Socialrådgiveren har en opfattelse af, at de løsladte er ligeglade med andres opfattelse af dem, hvilket kan stå i modsætning til løsladt 1s udsagn, om at fortrængning kan være en forudsætning for at kunne være i det.

På baggrund af løsladt 1s udsagn kan en forståelse være, at de løsladte kan signalere, at de er ligeglade med andres opfattelse af dem. Ligeledes kan det reflekteres, at det kan være et tegn på, at de forsøger at skjule eller undertrykke et eventuelt manglende selvværd – både for dem selv og for andre. Det kan reflekteres, at samfundet kan udsætte de løsladte for et forventningspres, idet der en herskende liberalistisk samfundsdiskurs i Danmark. Dette kan forstås som, at dette kan

presse de løsladte ud i situationer, hvor misbruget anvendes som en flugt, idet samfundets forventninger kan være svære at leve op til. Der kan overvejes, hvorvidt løsladt 1 har haft ressourcerne og heraf en modstandskraft til håndtering af de negative følelser, idet han udtaler, at han anvender misbruget til at fortrænge folks billede af ham. Misbrugets virkning kan give en tilstand af psykisk velvære, hvorved det kan fortolkes, at løsladt 1 har anvendt misbruget for at kunne undgå en konfrontation med de negative følelser, samt til at opnå en tilstand af psykisk velvære (Socialstyrelsen, 2010, s. 124). Endvidere kan det forstås, at en psykisk sygdom såsom angst og depression, kan være årsag til anvendelsen af rusmidler som selvmedicinering, samt kan en psykisk sygdom forårsages af et misbrug, hvilket yderlig kan påvirke den løsladtes modstandskraft. Det kan reflekteres, at samfundets forventninger kan være vedvarende, hvorved det kan forstås, at en manglende modstandskraft kan fastholde den løsladte i et misbrug, hvis misbruget anvendes som mestringsstrategi. Det kan overvejes om løsladte, der er i besiddelse af en modstandskraft vil søge mod andre handlestrategier fremfor et misbrug til regulering af negative følelser.

Løsladt 1 og 2 udtaler, at de ikke aktivt har oplevet fordomsfulde eller diskriminerende reaktioner fra omverdenen (bilag 3, s. 25 og bilag 4, s. 44). Det kan, ifølge Goffman, fortolkes at løsladt 1 kan have en bevidsthed om, de stereotype forestillinger der kan være i samfundet og kan dermed have en forventning om samfundets forestillinger om en hjemløs, idet han fortæller, at han fortrænger andres opfattelser af ham. En videre fortolkning heraf er, at dette kan påvirke ham, selvom han ikke er blevet konfronteret med stigmaets forventninger, idet han kan stigmatisere sig selv på baggrund af en forventning om, at samfundet kan karakterisere en hjemløs og kriminel som uforudsigelige og farlige. Som tidligere skrevet, kan det forstås ud fra Goffman, at en stigmatisering kan påvirke de løsladtes selvværd og selvtillid, hvilket ifølge Allardt kan forhindre dem i at se og gribe handlingsmuligheder til at forbedre egen situation.

Mulighed for udfoldelse

Løsladt 1 fortæller: *"(...) du skal hele tiden søge. Du skal arbejde konstant"*, når du er bosat på gaden (bilag 3, s. 19). Hertil fortæller løsladt 1, at det er *"Stressende ja. Ja, hvis jeg ikke havde fået den her plads, ville jeg dø i det.. det kunne jeg ikke holde til"* (bilag 3, s. 18). Løsladt 2 underbygger, at det kan være en stressfaktor at være bosat på gaden og leve uden forsørgelsesgrundlag: *"Jamen*

psykisk, det er jo hårdt.. virkelig stressende” (bilag 4, s. 37). Både løsladt 1 og 2 betragter livet på gaden som værende stressende og psykisk hårdt, hvoraf løsladt 1 understreger at han ikke vil kunne overleve et liv på gaden i længden.

Ud fra ovenstående kan det fortolkes, at et liv på gaden kan opleves som stressende, idet de løsladte, som tidligere skrevet, er nødsaget til at bruge al deres energi på at søge de fysiologiske og materielle behov opfyldt. Det kan overvejes, om løsladt 1 mener, at han ikke kunne have overlevet et liv på gaden, grundet eskalering af sit misbrug.

Ifølge Allardt kan det gode liv fastlægges ud fra de objektive behovstyper *at have, at elske og at være*. Det gode liv kan kendetegnes ved oplevelse af livskvalitet, hvilket kan fastlægges ved både en subjektiv og objektiv bedømmelse (Allardt, E., 1975, s. 23). Ud fra citaterne kan det fortolkes, at det at bo på gaden kan forringe ens livskvalitet, idet løsladt 1 fortæller, at han ‘ville dø i det’, samt oplever løsladt 1 og 2 livet for stressende. Herved kan det forstås, at de bedømmer livet på gaden som dårligt og ikke ønskværdigt. Ligeledes kan det fortolkes, at den konstante søgen for opfyldelsen af de fysiologiske og materielle behov, kan vanskeliggøre deres muligheder for at øge deres livskvalitet og dermed opnåelsen af det gode liv. Dette kan forstås ved, at den konstante søgen kan kræve store kraftanstrengelser, hvorfor det kan fortolkes, at løsladt 1 og 2 ikke kan rette fokus mod de ting, som de oplever, at kunne forhøje deres livskvalitet. Dette kan fortolkes ved, at mennesket, ifølge Allardt, ikke kan dyrke egne interesser, når de materielle behov ikke er opfyldt. Dette kan betyde, at manglende bolig og forsørgelsesgrundlag kan hæmme de løsladtes muligheder for at kunne udvikle sig og udfolde deres egenskaber.

Ligeledes kan det forstås ved hjælp af Allardt og Goffman, at ens livskvalitet kan forringes af selvstigmatisering, idet det kan forårsage isolation fra omverdenen og kan dermed forringe muligheden for udfoldelse i samspil med andre. Ovenstående kan anses for at vanskeliggøre de indsattes muligheder for at udfolde sig og dyrke egne interesser, hvilket yderligere kan forværre de indsattes oplevelse af livskvalitet.

Adspurgte socialrådgiver 2 om de løsladtes muligheder for at kunne integrere sig i samfundet fortæller hun, at der er mange indsatser:

(...) Men der bliver jo stillet krav fra alle sider, hvis det er man vil gribe de der muligheder (...) som de fleste (...) ikke formår at leve op til fordi de nok ikke helt har forudsætningerne til det og fordi de lige pludseligt skal tage ansvar for en hel, hel masse som de jo aldrig rigtig har været vant til. (bilag 6, s. 90)

Socialrådgiveren mener, at de løsladte har forskellige muligheder for at kunne udvikle sig, men at de medfølgende krav kan være u håndterbare, idet de løsladte ikke har de nødvendige forudsætninger til at kunne overtage dette ansvar. Ligeledes fortæller hun, at *"(...) Det bliver for uoverskueligt for mange.. (...) det bliver sådan lidt hold i hånd og følge dem til kommunen og sidde der og være der og skrive tjeklister og huskelister (...)"* (bilag 6, s. 90). Dette kan betyde, at socialrådgiveren oplever, at de løsladte har brug for meget hjælp og ikke er deltagende og engageret i den støtte der ydes, hvilket kan skyldes følelsen af uoverskuelighed. Hertil fortæller løsladt 1, at *"(...) Du kan jo ikke komme ud af noget så længe du ikke styrer det. (...) hvis du bliver styret så meget af udefra kommende ting, at det også tager styring af sig selv. (...)"* (bilag 3, s. 20). Løsladt 1 oplever, at han ikke har haft mulighed for at styre sit liv og dermed kan ændre sin tilværelse, idet de ydre faktorer har overtaget styringen af sit liv.

Ifølge Leavens er hverdagene i fængslet monotone, hvor dagene er ensformigt med lidt eller ingen variation. Det kan forstås, at hverdagen i høj grad er præget af forudsigelighed, hvor de indsatte ikke behøver at tage ansvar for eget liv, hvorved de kan tillære en hjælpeløshed. Ligeledes kan det forstås, at livet i fængslet kan medføre manglende muligheder for udfoldelse af egne ressourcer og egenskaber, hvilket kan fortolkes, at kunne forværre de løsladtes evner i forhold til at kunne håndtere uforudsigelige og uventede situationer, som et liv udenfor fængslets rammer er præget af. Med afsæt i Leavens, kan det forstås, at de løsladte kan være vant til at blive styret af andre, hvilket kan give en forståelse for hvorfor de løsladte kan opleve tiden efter løsladelsen uoverskueligt. Ligeledes kan dette forklare, socialrådgiverens oplevelse af, at skulle overtage styringen i mødet med kommunen, eksempelvis gennem huskelister. En refleksion kan være, at den manglende udfoldelse af egenskaberne i fængslet kan have til følge, at de løsladte aflærer anvendelsen af de kognitive færdigheder, som kan forstås at være nødvendige for at kunne reflektere og træffe beslutninger for eget liv. På baggrund af Socialstyrelsen er der opnået en

forståelse af, at et misbrug kan have en indvirkning på ens psyke og kognitive egenskaber, hvorfor det kan fortolkes, at evnen til refleksion kan blive dårligere gennem et misbrug (Socialstyrelsen, 2010, s. 125).

Det kan fortolkes, at de løsladte, som er bosat på gaden uden forsørgelse, kan have vanskeligheder i at udvikle deres sociale- og kulturelle kapitaler, idet Bourdieu mener, at den økonomiske kapital er en forudsætning herfor, samt at dette kan placere dem nederst i de sociale og samfundsmæssige hierarkier. På baggrund af dette kan det fortolkes, at hjemløsheden og den manglende mulighed for at øge den økonomiske kapital kan være med til at fastholde den løsladte i hjemløsheden. Ud fra Bourdieu kan det fortolkes, at de løsladte grundet en lav kapitalværdi kan have lav grad af indflydelse på eget liv, hvorfor det kan fortolkes, at de løsladte kan blive styret af dem der indehaver større mængde kapitalværdi. På baggrund af dette kan det forstås, at de løsladte kan have vanskeligt ved at forbedre deres evner til at kunne tage ansvar og træffe beslutninger for eget liv, hvis de økonomiske-, kulturelle- og sociale kapitaler ikke øges. En fortolkning heraf er, at det kan vanskeliggøre de løsladtes muligheder for at ændre deres placering i de sociale og samfundsmæssige hierarkier, hvis de ikke udvider deres kapitalværdier og fortsat undertrykker sig i sociale sammenhænge. Heraf kan det fortolkes, at en længerevarende placering nederst i hierarkierne, ifølge Allardt begrænser de løsladtes muligheder for at kunne træffe de rigtige beslutninger for deres liv.

Adspurgt hvilken følelsesmæssig effekt en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have på den løsladte, svarer socialrådgiver 2 at, *"(...), det er jo alle de der negative følelser, altså (...) at føle sig svigtet (...) 'så gjorde de alligevel ikke det de havde lovet mig' (...) så bliver det for uoverskueligt og så kan de ligeså godt lade være"* (bilag 4). Dette kan give en forståelse af, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan fremkalde en række negative følelser i den løsladte, som kan forstærke følelsen af uoverskuelighed.

En overvejelse kan være, at de løsladte kan mangle viden om hjælpesystemet, hvorfor det kan forstås, at de løsladte kan have urealistiske forventninger til den hjælp og støtte de ønsker eller har fået. Det kan forestilles, at der kan opstå fejl i forventningsafstemningen mellem socialrådgiveren og den løsladte, hvis socialrådgiveren ikke sikrer opnåelsen af en fælles forståelse i møderne.

Ud fra Allardt har et menneske behov for anerkendelse og værdsættelse, hvoraf det kan forstås, at de negative følelser blandt andet kan udspringe af følelsen af, at blive svigtet af systemet. Dette kan fortolkes ved, at de løsladte kan opleve, at systemet har betragtet dem som værdiløs, idet de løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Ligeledes kan det fortolkes, at de løsladte kan føle sig ulig behandlet af systemet, idet der er nogle løsladte som løslades til en bolig og/eller et forsørgelsesgrundlag. Dette kan forstås som, at de løsladte kan have følt disrespect, ved at systemet ikke har taget hensyn til deres rettigheder, om retten til en bolig for at kunne leve en tryk og værdig tilværelse. Herved kan det forstås, at de løsladte kan miste tilliden til samfundets system, heraf kan de miste troen på at deres livssituation vil ændres.

En fortolkning heraf kan være, at oplevelsen af manglende værdsættelse, ifølge Allardt kan medføre, at de løsladte ikke kan opnå tilstrækkelig behovstilfredsstillelse i *at være*. Ligeledes kan en forståelse være, at det oplevede svigt fra systemet og en medfølgende frygt for at genopleve dette svigt, kan følge den løsladte gennem hele livet, eftersom tidligere oplevelser og erfaringer bliver disponeret i den løsladtes habitus. Herved kan socialrådgiveren have svært ved at etablere tillidsfuld relation til den løsladte for at kunne yde den optimale støtte. På baggrund af mistilliden til systemet, kan det fortolkes, at de løsladte vil undvige systemets hjælpeforanstaltninger. Heraf kan det forstås, at de løsladte kan fastholdes i deres tilværelse, hvis de ikke tør at gribe potentielle udviklingsmuligheder fra systemet.

Påvirkning til et tilbagefald til kriminalitet

Den beskrevne mistillid de løsladte kan føle overfor systemet kan ifølge socialrådgiver 1 fremkalde et ønske om at blive genindsat i fængslet. Hertil fortæller socialrådgiver 1, at *"Så kan det hele simpelthen virke så uoverskueligt for dem, at så er det næsten også nogen gange nemmere for dem at så blive genindsat"* (bilag 5, s. 65).

Socialrådgiver 2 fortæller, at

(...) De kommer herind og fortæller os, at nu blev jeg stoppet igen, og det er kraftedme bare fordi de kender mig og så.. blev jeg jo lige nødt til lige at råbe ad ham.. eller et eller andet. Altså alle de der adfærdsmønstre de bliver bare ved med at gentage sig. (bilag 6, s. 92)

Og

(...) så er nogle af dem vi får ud, de er også, de beder også selv om at blive puttet i den der kasse som at "nåh han er bare kriminel" fordi de også har en adfærd der gør at man ikke tænker de sådan har så nemt ved at være en del af alle de andre. (bilag 6, s. 91)

Ovenstående citater beskriver, at de løsladte kan opleve at blive mødt med forventninger til deres adfærd, hvorved de kan føle et krav om, at skulle leve op til disse. Ligeledes mener socialrådgiver 2, at de løsladte beder om at blive kategoriseret gennem deres udseende og adfærd.

Der er tidligere opnået en forståelse for, at de løsladte, som er bosat på gaden kan have vanskeligt ved at fremstå soigneret. Ligeledes at de løsladte kan have vanskeligt ved at påvirke andres opfattelse af dem, idet de konstant opholder sig på frontstage og dermed ikke kan skjule den adfærd som tilhører backstage. Den omtalte person i socialrådgiverens fortælling, har oplevelsen af at blive stoppet af politiet grundet et stigma som kriminel og ikke på baggrund af en begrundet mistanke om en kriminel handling. Ud fra Goffman kan det fortolkes, at de løsladte kontant kan blive konfronteret i sit stigma som kriminel, selv i de situation, hvor de ikke udfører en kriminel handling. Det kan heraf fortolkes, at det kan resultere i, at de løsladte på sigt ikke anser det fordelagtigt at afholde sig fra kriminalitet. Heraf kan det på baggrund af Goffman forstås, at den løsladte kan føle sig miskrediteret eller potentielt miskrediteret uafhængig af dens handling, hvorved personer som udsættes for stigmatisering kan gøre modstand, ved at reagere med en aggressiv adfærd eller anvende stigmaet som undskyldning for deres handlinger. Dette kan forstås ud fra socialrådgiver 2s fortælling om en prøveløsladt som stoppes af politiet gør modstand mod stigmaet ved at udløse en aggressiv adfærd, herved kan det forstås, at den løsladte lever op til politiets forventninger og anvender stigmaet som undskyldning.

Socialrådgiver 1 fortæller, at nogle løsladte begår kriminalitet igen, *"(...) fordi de kan ikke finde ud af andet"* (bilag 5, s. 69). Dette beskriver, at de løsladte der løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan vælge at begå ny kriminalitet. Socialrådgiver 1 har opfattelsen af, at det kan være svært at bryde de kriminelle mønstre, hvis *"man aldrig nogensinde har fået lært de almindelige færdigheder"* og hvis *"(...) man ikke har noget at se op til"* (bilag 5, s. 68). Det kan være

udfordrende at bryde de kriminelle mønstre, hvis ikke man har tillært de almindelige færdigheder, samt hvis man intet forbillede har.

En refleksion kan være, at de løsladte begår ny kriminalitet, idet de opfatter det som det ideelle liv og derfor ikke ønsker at fralægge kriminaliteten. Det kan forstås, at et tilbagefald til kriminalitet ikke nødvendigvis skyldes ydre omstændigheder, idet de kriminelle handlinger kan udføres ud fra den løsladtes egen motivation.

Ved at de løsladte begår ny kriminalitet, kan det forstås at nogle bevidst eller ubevidst genoptager de kriminelle mønstre, som de har haft inden afsoningen. På baggrund af socialrådgiver 1s udtalelse, kan det fortolkes, ud fra Bourdieu, at nogle løsladte ikke har tillært de grundlæggende dispositioner i barndommen, hvilket kan afspejles i deres habitus og heraf måden de føler, tænker og handler.

En forståelse heraf kan være, at de løsladte ikke har lært de almindelige færdigheder, som et liv uden kriminalitet kan forudsætte. Dette kan give en forståelse for, hvorfor nogle påbegynder kriminelle handlinger. Heraf kan det ud fra Bourdieu fortolkes, at de kriminelle egenskaber kan tillægges værdi i de prokriminelle sammenhæng, hvorved de løsladte kan opnå symbolsk kapital og kan styrke deres selvværd og selvtillid. En forståelse herved kan være, at det kan virke umuligt, at opnå symbolsk kapital for de kriminelle egenskaber i de prosociale miljøer, idet kriminelle handlinger ikke stemmer overens med de prosociale normer og værdier. Ud fra Bourdieu kan det fortolkes, at de løsladte vil søge mod kriminelle miljøer for at opnå symbolsk kapital, hvorved de kan fastholdes i de kriminelle tankegange og handlinger.

9.3.1 Delkonklusion

På baggrund af ovenstående analyseafsnit *at være* er vi kommet frem til en ny forståelse af, hvilken betydning en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have for de løsladtes muligheder, for at kunne opnå behovstilfredsstillelse i forhold til at føle sig unik, accepteret, respekteret og uerstattelig, herunder deres handle- og udfoldelsesmuligheder. Heraf hvordan dette kan påvirke et tilbagefald til kriminalitet.

På baggrund af vores fortolkning af socialrådgivernes udtalelser er det forstået, at de løsladte kan føle svigt og manglende respekt af systemet, ved at de løslades til ustabile boligforhold og intet

forsørgelsesgrundlag. Det er fortolket, at dette kan påvirke de løsladtes tro på egne evner i forhold til at kunne gribe potentielle udviklingsmuligheder, idet de kan frygte en genoplevelse af svigt.

Ud fra løsladt 1 og 2s udsagn kan det fortolkes, at en bosættelse på gaden kan påvirke samfundets opfattelse af dem, idet deres fremtræden og handlinger konstant er synlige for offentligheden.

Heraf er det fortolket ved hjælp af Goffman, at de løsladte kan være i risiko for at blive stigmatiseret grundet deres fremtræden og handlinger, når de samler flasker, overnatter på gaden og fremstår usoigneret. Herved forstås det, at de løsladte kan være i risiko for at blive mødt med negative reaktioner, hvoraf det er fortolket, at dette kan have haft negativ påvirkning på løsladt 1 og 2s selvopfattelse, idet de kan være bevidste om, at deres fremtræden og handlinger kan afvige fra samfundets normer. På baggrund af Goffman er det fortolket, at de løsladte kan føle sig potentielt miskrediteret, på baggrund af et stigma som kriminel og hjemløs, uafhængig af deres handling. Det er forstået, at dette kan reducere den løsladtes anseelse for at leve et prosocialt liv, hvorved de kan fastholdes i en prokriminell adfærd.

Det er ved hjælp af Bourdieu fortolket, at nogle løsladte ikke har tillært de grundlæggende dispositioner i barndommen, hvilket afspejles i deres habitus. Det er forstået, at dette kan være afgørende for måden de føler, tænker og handler. Heraf er det forstået, at nogle løsladte ikke besidder de almindelige færdigheder, som et liv uden kriminalitet kan forudsætte. Forståelsen heraf er, at de kan opnå symbolsk kapital for deres kriminelle egenskaber i de kriminelle miljøer, hvilket kan styrke deres selvværd og selvtillid, hvoraf de fastholdes i de kriminelle miljøer. På baggrund af løsladt 1s udtalelse om, at han anvender et misbrug til at fortrænge andres opfattelse af ham, er det fortolket, at misbruget kan være en mestringsstrategi til håndtering af hans negative følelser. Heraf kan det forstås, at løsladt 1 indtager rusmidler som selvmedicinering, for at undgå en konfrontation med de negative følelser, idet socialstyrelsen (2010) angiver at misbrugets virkning kan give en tilstand af psykisk velvære.

10. Konklusion

I dette afsnit vil vi præsentere analysens samlede forståelsesramme, som skal medvirke til en besvarelse af vores problemformulering, som har følgende ordlyd:

“Hvilken betydning kan det have for de indsatte, at de prøveløslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag og hvordan kan dette påvirke et tilbagefald til kriminalitet?”

På baggrund af vores fortolkninger af de løsladtes udtalelser, har vi opnået en forståelse for, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan medføre, at de løsladte konstant skal søge ressourcerne til at kunne opfylde deres grundbehov, såsom mad, varme, tryghed mv. De løsladtes erfaringer har ledt til en forståelse af, at de løsladte er påtvunget at udføre kriminelle handlinger til opnåelsen af tilstrækkelige ressourcer til opfyldelsen deres grundbehov. Ligeledes har dette ført til en fortolkning af, at de løsladte kan have et ønske om, at blive genindsat, idet ressourcerne til opfyldelsen af behovene er let tilgængelige i fængslet.

Ud fra socialrådgivernes udtalelser er det fortolket, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan medføre, at de løsladte oplever en følelse af svigt og disrespect fra systemet. Heraf er det forstået, at de løsladte kan afholde sig fra at søge systemets hjælpeforanstaltninger, idet de kan frygte at genopleve svigt fra det offentlige system. Dette har ført til en forståelse af, at de løsladte kan opleve manglende værdsættelse, hvilket kan forstås, at kunne give en følelse af, at samfundet betragter dem som værdiløse. Herved er det forstået, at de løsladte ikke griber potentielle muligheder som kan være til stede i det offentlige system.

På baggrund af vores fortolkninger af de løsladtes udtalelser har det ført til en forståelse af, at de løsladte kan opleve en tilværelse på gaden, som psykisk belastende. Heraf er det fortolket ved hjælp af Leavens, at de løsladte kan have tillært en hjælpeløshed i fængslet, som kan have påvirket deres beslutningsprocesser. Herved forstås det, at de løsladte kan have svært ved at træffe egne beslutninger. Ligeledes har analysen givet en forståelse af, at en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan påvirke den løsladtes selvværd og selvtillid og heraf have tillid til egne evner til at kunne forbedre egen livssituation.

På baggrund af løsladt 1 og 2s udtrykte selvbillede, er det fortolket ved hjælp af Goffman, at en bosættelse på gaden kan medføre en risiko for at de løsladte bliver stigmatiseret. Dette er

fortolket ved, at deres fremtræden og handlinger, såsom at samle flasker, overnatte på gaden og fremstå usoigneret, konstant er synlige for det øvrige samfund. En videre forståelse heraf er, at de løsladte ikke har mulighed for at styre andres opfattelse af dem, hvorfor de kan risikere at blive mødt med negative reaktioner. En fortolkning er, at bevidstheden om risikoen for at blive mødt med negative reaktioner kan have en negativ påvirkning på deres selvopfattelse, idet de kan være bevidste om, at de afviger fra samfundets normer både udseende- og adfærdsmæssigt.

Ud fra vores fortolkning af løsladt 1 og 2s udtalelser er der opnået en forståelse af, at de løsladte ikke tager kontakt til det nærtstående netværk, idet den negative selvopfattelse kan medføre, at de løsladte ønsker at undgå en potentiel miskreditering af deres egenskaber. Heraf er det forstået, at de løsladte ønsker at det nærtstående netværk bibeholder deres opfattelser af den pågældende, således familien ikke får en negativ opfattelse af ham. Endvidere er det forstået, at de løsladte ikke udnytter de ressourcer, som dette netværk kan bidrage med, hvilket kan begrænse deres muligheder for udvikling. Heraf er der på baggrund af løsladt 1 og 2s og socialrådgivernes udtalelser opnået en forståelse for, at de løsladte søger mod de personer, som de kan identificere sig med, hvilket er fortolket som kriminelle og hjemløse miljøer. Dette har ved hjælp af Bourdieu ført til en forståelse om, at disse miljøer kan mangle ressourcer, for at kunne hjælpe den løsladte ud af tilværelsen på gaden. Ligeledes er det fortolket, at de løsladte kan fastholdes i disse miljøer, idet de løsladte kan opnå en følelse af unikhed, samt opnå anerkendelse for deres egenskaber.

Løsladt 1 udtaler, at han ikke har haft kontrol over sit eget liv, men at det blev påvirket af ydre omstændigheder. Heraf er det fortolket ved hjælp af Bourdieu, at de løsladte har en lav grad af ressourcer, hvorfor de kan have begrænset indflydelse på eget liv. Forståelsen bygger på, at de løsladte kan undertrykke sig i interaktion med andre, grundet en ulig magtfordeling, ved at de andre besidder flere ressourcer. Heraf er det forstået, at de løsladte kan være afhængige af andre, for at kunne forbedre deres livssituation.

Ud fra socialrådgivernes udtalelser, har nogle løsladte ikke tillært almindelige færdigheder, idet de kan have haft en barndom præget af omsorgssvigt. Hertil er det fortolket ved hjælp af Bourdieus habitusbegreb, at dette kan have påvirket de løsladtes måde at føle, tænke og handle. Heraf kan det forstås, at nogle løsladte ikke besidder de almindelige færdigheder, som et liv uden kriminalitet kan forudsætte. Ligeledes er det forstået, at de løsladte kan opnå symbolsk kapital for

deres kriminelle egenskaber i de kriminelle miljøer, hvoraf de kan fastholdes i de kriminelle miljøer.

Ud fra løsladt 1 og 2s udtrykte meninger kan det forstås, at et liv på gaden er psykisk belastende. Dette har ført til en fortolkning af, at det kan påvirke de løsladtes modstandskraft, samt at en svag modstandskraft kan gøre det vanskeligt at håndtere egen situation og de medfølgende negative følelser. På baggrund af løsladt 1s udtryk, om at et misbrug er en nødvendighed for kunne overleve en tilværelse på gaden, er det fortolket, at misbruget kan blive anvendt som en mestringsstrategi til håndtering af negative følelser. Ligeledes er det på baggrund af socialstyrelsen (2010) forstået, at et misbrug på sigt kan udvikle sig til et fysiologisk behov, idet det er afhængighedsskabende. Herved kan det siges, at et liv på gaden kan udløse eller forstærke et misbrug. Det er forstået, at et misbrug kan have betydning for den løsladtes evne for at kunne arbejde med andre problematikker, hvilket kan begrænse den løsladtes udfoldelsesmuligheder og kan dermed blive fastholdt i hjemløsheden. Der er opnået en forståelse for, at en stabil bolig ikke nødvendigvis kan føre til, at et misbrug kan undlades, idet det er afhængighedsskabende og anvendes som mestringsstrategi til at håndtere andre problematikker. I analysen har det ikke været muligt, at fortolke på, om en løsladelse til ustabile boligforhold har forårsaget et misbrug eller om et misbrug kan have forårsaget, at de løsladte ender og fastholdes i hjemløshed.

Vi har opnået en dybere forståelse af, at den valgte målgruppe er præget af forskellige problemstillinger, hvorfor en løsladelse til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan anses for at være et yderligere problem ovenpå de allerede eksisterende problematikker. Der er opnået en forståelse for, at de løsladtes problematikker og deres begrænsede muligheder for behovstilfredsstillelse i de 3 behovstyper kan forhindre dem i at tage ansvar og træffe beslutninger for eget liv, hvorved de løsladte kan fastholdes i en tilværelse på gaden.

11. Handlemuligheder

I dette afsnit vil vi opfylde projektets målsætning, hvor vi igennem de afholdte interviews og efterfølgende analyseafsnit har opnået en dybere forståelse for de løsladtes livssituation, når de løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Herved er det muligt, at opfylde projektets målsætning:

Projektet skal bidrage med ny viden om den prøveløsladtes livssituation, når denne løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag. Den viden vi fremskaffer kan føre til overvejelser, som kan nuancere og supplere til det sociale arbejdes praksis i tilsynet herunder det anvendte LS/RNR redskab

Projektets analyse har skabt en forståelsesramme, for at den prøveløsladtes boligsituation og økonomiske forhold kan være en forudsætning, for at kunne udvikle sig som menneske. Som tidligere beskrevet under problemfeltet, arbejder de tilsynsførende socialrådgivere i KiF ud fra LS/RNR, hvor de kriminogene behov prioriteres, hvoraf de akutte problemstillinger, såsom manglende bolig og forsørgelse nedprioriteres. De tilsynsførende socialrådgivere har til opgave, at arbejde med de prøveløsladtes kognitive adfærd, hvorigennem de prøveløsladte skal opnå en prosocial adfærd.

Der er opnået en forståelse af, at det kan være vanskeligt for de prøveløsladte, som lever i en tilværelse på gaden, at arbejde med deres kognitive adfærd, idet opfyldelsen af deres grundbehov, kan kræve store kraftanstrengelser. Det er forstået, at dette kan medføre manglende overskud, hvorfor det kan tænkes, at de prøveløsladte kan have svært ved at arbejde med deres kognitive adfærd og heraf at aflære deres prokriminelle adfærd. Der er opnået en forståelse for, at de prøveløsladte som løslades til ustabile boligforhold og intet forsørgelsesgrundlag kan have flere problemstillinger, hvorved en løsladelse til disse forhold kan være en yderlig problemstilling, som de ikke kan løse på egen hånd. Dette har ført til en overvejelse om, at der kan være behov for, at socialrådgiveren i tilsynsmødet retter fokus på den prøveløsladtes boligsituation og økonomiske forhold, således disse mangeltilstande afhjælpes og de eksisterende problemstillinger ikke forstærkes. På baggrund af vores forståelse om, at de prøveløsladte kan have svært ved at tage ansvar for eget liv, kan det forestilles, at det kan være udfordrende for de prøveløsladte at søge en bolig og/eller kontanthjælp på egen hånd. Med afsæt i dette, ses det relevant, at socialrådgiverne i

tilsynet har mulighed for at tilbyde støtte, for eksempel gennem ledsagelse til kommunen, hvorved de kan hjælpe de prøveløsladte til at ansøge om kontanthjælp og husly.

På baggrund af vores fortolkning af de prøveløsladtes udtalelser om at et liv på gaden er hårdt, har det ført til en forståelse af, at de prøveløsladte kan opleve en tilværelse på gaden, som psykisk belastende, samt kan de prøveløsladte have tillært en hjælpeløshed i fængslet. Dette kan lede til en refleksion om, at de prøveløsladte kan have svært ved at håndtere flere igangværende opgaver og tage ansvar for forbedring af eget liv. En overvejelse heraf er, at det kan være relevant at socialrådgiveren anvender denne viden ved fastsættelsen af indsatsens mål og delmål, således de prøveløsladte gradvist skal lære, at tage mere ansvar for eget liv. Socialrådgiveren vurderer på baggrund af LS/RNR vurderingsredskabet, hvor ofte der skal afholdes opfølgingsmøder, hvoraf der ved en vurdering i høj risiko afholdes opfølgingsmøder med 14 dages mellemrum. En overvejelse kan være, at en afholdelse af opfølgingsmøder hver 14 dag eller længere tid kan medføre, at de prøveløsladte kan blive fastholdt i deres tilværelse på gaden, hvis de har flere problemstillinger, samt har svært ved at tage ansvar for eget liv.

På baggrund af socialrådgivernes udtalelser, om at de løsladte kan opleve svigt ved manglende overholdelse af løfter, er det fortolket, at de løsladte kan have oplevet disrespekt, hvilket kan have resulteret i mistillid til systemet og en frygt for at genopleve svigt. En overvejelse heraf kan være, at denne mistillid kan overføres på den tilsynsførende socialrådgiver. En fortolkning heraf kan være, at dette kan medføre udfordringer i samarbejdet mellem socialrådgiveren i tilsynet og den prøveløsladte, ved at den prøveløsladte kan have manglende samarbejdsvilje i frygt for at genopleve svigt. Endvidere kan en refleksion være, at socialrådgiverne skal yde en ekstra indsats for, at opbygge og opretholde en tillidsfuld relation, på baggrund af den oplevede svigt.

Ligeledes kan en overvejelse være, at socialrådgivernes fokusering på ændring af den prøveløsladtes kriminogene adfærd, kan skabe en yderligere distancering i relationen, idet de prøveløsladte kan føle en manglende anerkendelse for deres efterspurgte behov. Dette kan føre til en refleksion om, at et manglende fokus på de efterspurgte behov kan have en negativ indvirkning på deres samarbejde.

Det er fortolket, at den prøveløsladte kan opleve en ulig magtfordeling i mødet med andre, der er i besiddelse af højere kapitalværdi. Herved kan det forestilles, at der i mødet mellem socialrådgiveren og den prøveløsladte kan opstå ulig magtfordeling. En overvejelse kan være, at

socialrådgiverne skal være opmærksomme på, at den prøveløsladte kan undertrykke sig i mødet, hvorfor en gensidig bekræftelse af aftaler ikke nødvendigvis afspejler den prøveløsladtes faktiske holdning.

Ud fra løsladt 1 og 2s udsagn, har vi fået en forståelse for, at de ikke opsøger hjælp og heraf potentielle ressourcer hos det nærtstående netværk. Derimod opsøger de hjælpen hos det nuværende netværk, hvor det er fortolket, at de formentlig ikke besidder de nødvendige ressourcer til at kunne hjælpe dem ud af en tilværelse på gaden, hvorfor de kan fastholdes i denne situation. Vi har hermed fået en forståelse for, at socialrådgiverne i tilsynet skal være bevidste om, at de i det sociale arbejde ikke kan anvende de prøveløsladtes netværk som ressource i forhold til at kunne forbedre deres situation. Dette kan endvidere give en forståelse for, at socialrådgivernes hjælp og støtte kan være afgørende for en forbedring af de prøveløsladtes liv, idet de kan have svært ved at tage ansvar for eget liv, samt ikke har et netværk, de kan søge støtte og hjælp hos.

12. Perspektivering

I det følgende afsnit vil der reflekteres over etiske dilemmaer, som tilsynsførende socialrådgivere i KiF kan opleve i arbejdet med prøveløsladte, som ender i en tilværelse på gaden. Socialrådgiverne har indflydelse på de prøveløsladtes daglige liv, hvilket kan medføre etiske dilemmaer, hvorfor det er valgt at reflektere over disse. En bevidstgørelse af mulige dilemmaer, kan bidrage med, at socialrådgiveren kan blive bedre rustet til at kunne håndtere de situationer, hvor dilemmaet opstår.

I etikvejledningen fremgår det, at socialt arbejde handler om, at alle mennesker har krav på, en respektfuld behandling og ret til at bestemme over eget liv (Aadland, 2013, s. 90). Som tidligere beskrevet kan de prøveløsladte, som bor på gaden, have svært ved at tage ansvar og kontrol over eget liv, hvilket kan sætte socialrådgiveren i konflikt med sig selv. Dette begrundes ved, at socialrådgiveren ud fra sin omsorgsetik kan have et ønske om at yde omsorg og støtte til borgeren, således denne kan tage ansvar for eget liv. En yderligere refleksion kan være, at socialrådgiverne kan komme til at overtage kontrollen over den prøveløsladtes liv, fremfor at støtte dem til selv at overtage kontrol, hvis socialrådgiveren har opfattelsen af, at de prøveløsladte ikke har ressourcerne til det. I mødet med de prøveløsladte kan der opstå uoverensstemmelser i forhold til, hvad socialrådgiveren mener, der er bedst for den prøveløsladte og hvad den prøveløsladte selv mener. Som tidligere skrevet, kan den prøveløsladte undertrykke sig i mødet og føle sig underlegen grundet det ulige magtforhold til socialrådgiveren, hvorfor den prøveløsladte kan opleve, at få påduttet noget, som de ikke er i stand til at sige fra over for. Dette kan placere socialrådgiveren for et etisk dilemma, hvis den prøveløsladte ikke har den samme opfattelse af sit behov for støtte eller ikke ønsker at modtage støtte. Det kan forestilles, at være hårdt for socialrådgiveren at respektere den prøveløsladtes ret til selvbestemmelse og ret til at bestemme over sit eget liv, hvis socialrådgiveren vurderer, at den prøveløsladte ikke vil kunne håndtere konsekvenserne af sine frie valg. Her kan socialrådgiverens omsorgs- og pligtetik komme i konflikt med hinanden, ved at socialrådgiveren ud fra omsorgsetikken vil yde hjælp, hvilket strider imod den prøveløsladtes selvbestemmelsesret og dermed pligtetikken.

Ligeledes kan socialrådgiveren i vurderingen af den prøveløsladtes behov for støtte komme i strid med pligtetikken, hvis behovet for støtte vurderes til at kræve tid og ressourcer, som ikke er omfattet af kriminalforsorgens rammer. Rammebetingelsen om at der skal arbejdes ud fra LS/RNR,

kan forestilles, at være udfordrende at efterleve for socialrådgiveren, ved at socialrådgiveren kan vurdere, at der er andre behov, som ikke omhandler adfærden, som er mest essentielle for at kunne forbedre den prøveløsladtes problematikker. Socialrådgiveren kan føle sig hjælpeløs i forhold til at kunne afhjælpe den prøveløsladte økonomiske- og boligsituation, idet ansvaret og opgaveløsningen er kommunalt styret. Herved har de ikke mulighed for, at påvirke og fremskynde bevillingsprocessen for eksempel for kontanthjælp og en akutbolig, hvilket kan tage længere tid, idet flere instanser kan være indblandet i processen.

13. Litteraturliste

Bøger:

- Aadland, E. (2013). *Etik - dilemma og valg*. Dansk Psykologisk Forlag
- Allardt, E. (1975). *Att ha, Att Älska, Att Vara, Om välfärd i Norden*. Lund: ARGOS Forlag AB
- Bundesen, P. & Hansen, C-A. (red). (2015). *Kommunal økonomisk styring - på det sociale område*. (2. udg.). København: Hans Reitzels Forlag
- Egelund, T. & Hillgaard, L. (2002). *Social rådgivning og social behandling*. Copenhagen: Nordisk Forlag A.S.
- Goffman, E., (2009). *Stigma - Om afvigerens sociale identitet*. (2. udg.). København: Samfundslitteratur
- Guldager, J. (2015). *Videnskabsteori – En indføring for praktikere*. København: Akademisk forlag
- Hutchinson, G. S. & Oltedal, S. (2014). *Modeller i socialt arbejde*. (2. udg. 7. oplag). København: Hans Reitzels Forlag
- Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup I. & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis - viden om mennesker og samfund*. København: Samfundslitteratur
- Jacobsen, M. H. & Kristiansen, S. (2002). *Erving Goffman. Sociologien om det elementære livs sociale former*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jensen, P. H. (2008). *Velfærdsbegrebet*. Aalborg Universitet
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Interview: introduktion til et håndværk*. (2. Udg.) København: Hans Reitzels Forlag
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Interview. Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. (3. udg.) København: Hans Reitzels Forlag
- Leavens, A. (2009). *Fra Afsoner til Borger*. København: Djøf Forlag.
- Nissen, M. A. (2010). *Nye horisonter i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.
- Olesen, A. (2013). *Løsladt og Gældsat*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Thagaard, T. (2010). *Systematik og Indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. (1. udg. 4. oplag) København: Akademisk Forlag
- Thagaard, T. (2014). *Systematik og Indlevelse. En indføring i kvalitativ metode*. (1. udg. 6 oplag) København: Akademisk Forlag

- Thylstrup, B., Hesse, M., Pedersen, M. U. & Frederiksen, K. (2014) *Misbrugsbehandling, organisering, indsatser og behov*. Aarhus Universitetsforlag
- Tranæs, T. & Geerdsen, L. P. (2008). *Forbryderen og samfundet. Livsvilkår og uformel straf*. København: Gyldendal
- Trieur, S. & Sestoft, C. (2006). *Pierre Bourdieu. En introduktion*. København: Hans Reitzels Forlag.

PDF:

- Benjaminsen, L. (2017). Hjemløsheden i Danmark. Lokaliseret d. 05. december 2018 på: https://pure.sfi.dk/ws/files/923630/Hjeml_shed_i_Danmark_2017.pdf
- Justitsministeriet (2018) *Mål- og resultatplan for kriminalforsorgen*. Lokaliseret d. 1 november 2018 på: http://www.justitsministeriet.dk/sites/default/files/media/Arbejdsomraader/Ministeriet/maal- og_resultatplan_for_kriminalforsorgen_2018.pdf
- Kragelund, A. (2016). *Implementeringen af RNR i Kriminalforsorgen i Frihed*. Lokaliseret d. 28 oktober 2018 på: https://projekter.aau.dk/projekter/files/244652322/Speciale_01.10.2016_Anne_Kragelund.pdf
- Kriminalforsorgen (2011). *Rapport fra arbejdsgruppen vedr. RNR i tilsyn*. Lokaliseret d. 28. oktober 2018 på: <https://docplayer.dk/17852254-Rapport-fra-arbejdsgruppen-vedroerende-rnr-i-tilsyn.html>
- Kriminalforsorgen (2015). *Kriminalforsorgens recidivstatistik 2015*. Lokaliseret d. 1. november 2018 på: <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2018/12/recidiv-2015.pdf>
- Kriminalforsorgen (2017). *Forandringsarbejde i udfordrende rammer- erfaringer med implementeringen af RNR i KiF*. Lokaliseret d. 28. oktober 2018 på: <https://www.kriminalforsorgen.dk/wp-content/uploads/2018/12/forandringsarbejde-i-udfordrende-rammer-erfaringer-med-implementeringen-af-rnr-i-kif.pdf>
- Socialstyrelsen (2009). *Projekt god løsladelse. Erfaringer – metoder og anbefalinger*. Lokaliseret d. 20. september 2018 på: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/projekt-god-losladelse/@@download/publication>

- Socialstyrelsen (2010). *Stofmisbrug i et socialfagligt perspektiv*. Lokaliseret d. 14. december 2018 på: <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/stofmisbrug-i-et-socialfagligt-perspektiv/@@download/publication>
- Socialstyrelsen (2014). *Housing First Manualen*. Lokaliseret d. 29. oktober 2018 på: <https://socialstyrelsen.dk/filer/voksne/hjemloshed/housing-first-manual-15-september-2015.pdf>
- Sundhedsstyrelsen (2006). STOFLEX. Lokaliseret d. 04. december 2018 på: <http://sundhedsstyrelsen.dk/~media/DA04BB791C8440AB9A2756B5726B7758.ashx>

Websider:

- Aalborg Kommune (u.å.). *Akut bolignød*. Lokaliseret d. 18 december 2018 på: <https://www.aalborg.dk/bolig-og-flytning/lejebolig/akut-bolignoed>
- Danmarksstatistik (2015). *Tilbagefald til kriminalitet*. Lokaliseret d. 23 oktober 2018 på: <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/levevilkkaar/kriminalitet/tilbagefald-til-kriminalitet>
- Hatting, J. (2017, 19. september). *Vi løslader direkte til gaden*. Lokaliseret d. 20 september 2018 på: <http://www.danskekommuner.dk/Debat/Active/Vi-loslader-direkte-til-gaden/>
- Jørgensen, K. N. (2015, 15. januar). *Udsigt til hjemløshed*. Lokaliseret d. 20. september 2018 på: <http://www.e-pages.dk/boligen/285/>
- Kriminalforsorgen a. (u.å.) *Løsladelse*. Lokaliseret d. 24. oktober, 2018 på: <http://www.kriminalforsorgen.dk/L%C3%B8sladelse-5757.aspx>
- Kriminalforsorgen b. (u.å.) *Tilsyn*. Lokaliseret d. 24. oktober, 2018 på: <http://www.kriminalforsorgen.dk/Tilsyn-7076.aspx>
- Sabber, P. (2013, 10. juni). *Løsladelse er som et lotteri*. Lokaliseret d. 18. september 2018 på: <https://www.denoffentlige.dk/blog/losladelse-er-som-et-lotteri>
- Socialstyrelsen (2018, 19. juni). *Definition på hjemløshed*. Lokaliseret d. 1. november 2018 på: <https://socialstyrelsen.dk/voksne/hjemloshed/om-hjemloshed/definition-af-hjemloshed>
- Sundhedsstyrelsen (2017, 13. december). *Hygiejne*. Lokaliseret d. 05. december 2018 på: <https://www.sst.dk/da/sundhed-og-livsstil/miljoe/hygiejne>

14. Retskildefortegnelse

- (STRFL) Justitsministeriets lov nr. 126 af 15/4 1930, jf. lovbekendtgørelse nr. 1156 af 20/9 2018 med efterfølgende ændringer.
- (BEK. 1013 af 9/8 2017) Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 1013 af 9/8 2017.
- (Databeskyttelsesforordningen) Lov om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger: Lov nr. 502 af 23/5 2018.